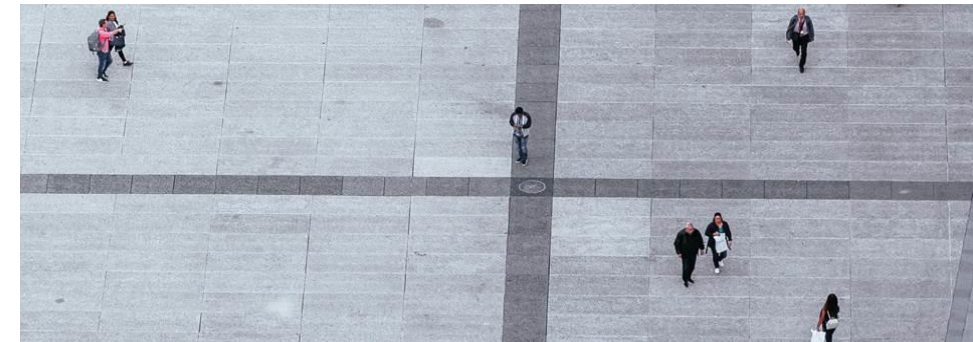
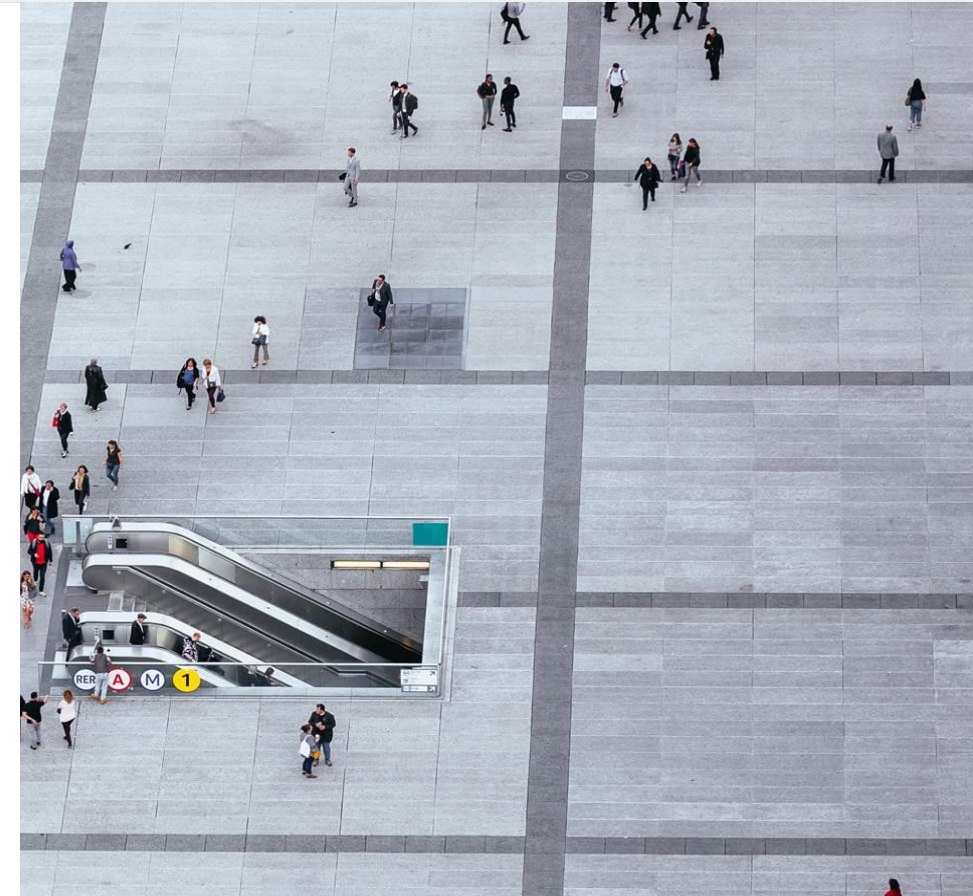
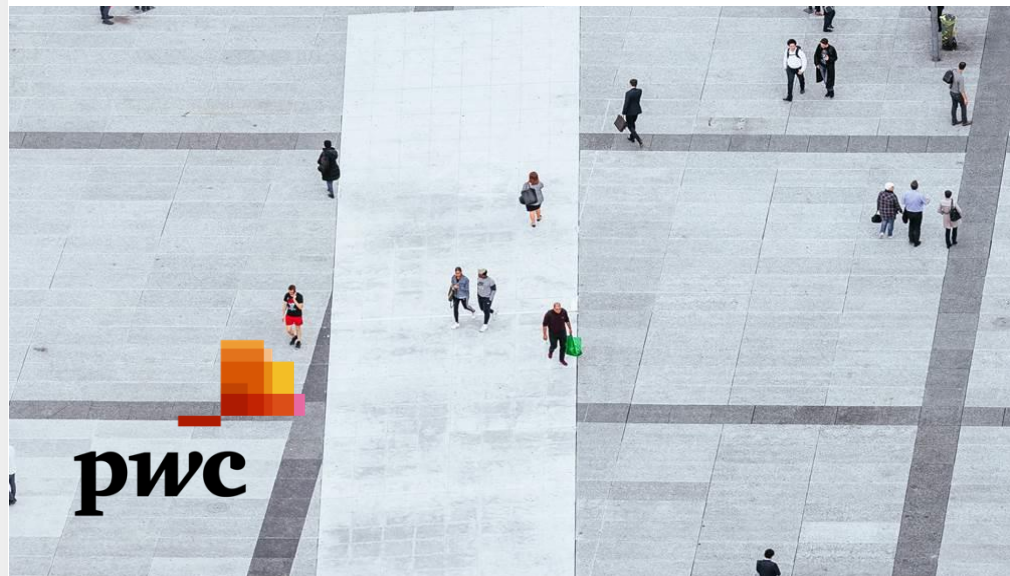










- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Accountantsverslag 2022

## Provincie Utrecht

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.  
17 mei 2023



 Aanbiedingsbrief Onze kernboodschappen Onze conclusies Ontwikkelingen 2022 Jaarverslag Jaarrekening Speerpunten Vooruitblik Onze samenwerking Bijlagen

# Aanbiedingsbrief

Provincie Utrecht  
T.a.v. de Provinciale Staten  
Postbus 80300  
3508 TH UTRECHT

17 mei 2023

Referentie: TAH37ZNK2A22-1046237768-63

Geachte Statenleden,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat wij hebben opgesteld in het kader van onze opdracht om de jaarrekening 2022 (de 'jaarrekening') van Provincie Utrecht te controleren. We hebben de controle uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan van 20 december 2022.

Ons accountantsverslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit onze controle van uw jaarrekening. Wij hebben de inhoud van dit verslag besproken met een vertegenwoordiging van de ambtelijke organisatie, het CMT, de gedeputeerde financiën en het college.

Daarnaast lichten we dit verslag toe in de vergadering van de Financiële Auditcommissie op 14 juni 2023.

Hebt u in de tussentijd nog vragen, neemt u dan gerust contact met ons op. Wij bedanken u en uw medewerkers voor de medewerking tijdens onze controle.

Hoogachtend,  
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. M.J.A. Koedijk RA RE  
partner

---

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam  
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, [www.pwc.nl](http://www.pwc.nl)*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op [www.pwc.nl](http://www.pwc.nl) treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen**
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Onze kernboodschappen

In dit hoofdstuk hebben we onze kernboodschappen samengevat.

# 01



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen**
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Dit rapport is opgesteld uitsluitend voor gebruik door de Staten en het college van Gedeputeerde Staten van Provincie Utrecht. Op dit verslag kan niet door derden worden gesteund aangezien derden niet op de hoogte zijn van het doel van de werkzaamheden en de resultaten onjuist kunnen interpreteren. Wij aanvaarden geen aansprakelijkheid, zorgplicht en/of verantwoordelijkheid jegens andere partijen dan Provincie Utrecht.

# Onze kernboodschappen (1/2)

## Een goedkeurende controleverklaring

Wij hebben onze accountantscontrole van de jaarrekening 2022 van de provincie Utrecht afgerond. Wij hebben een goedkeurende controleverklaring op de aspecten getrouwheid en financiële rechtmatigheid verstrekt, onder voorbehoud dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door Provinciale Staten ('PS'). Daarnaast geldt dat we geen indicaties van materiële [fraude en/of niet-naleving](#) van wet- en regelgeving hebben geconstateerd, uitgezonderd de bevindingen rondom de naleving van aanbestedingsrichtlijnen.

## De nieuwe controleverklaring

Wij hebben in onze controleverklaring over 2022 voor het eerst gerapporteerd over [frauderisicobeheersing](#) en de financiële positie van uw provincie. Wij hebben uw frauderisicobeheersing beoordeeld en zien dat er goed zicht bestaat op mogelijke risico's (adequate frauderisicoanalyse). Daarnaast hebben wij uw toelichtingen in [de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) over uw financiële positie beoordeeld. Wij vinden dat de provincie Utrecht in voldoende mate rekening houdt met de relevante financiële risico's. Uw benodigde weerstandscapaciteit bedraagt €45 miljoen en wordt opgevangen door uw algemene reserves.

## Kwaliteit proces jaarrekeningproces blijft aandachtspunt

In 2022 is een projectteam samengesteld om het proces van de jaarrekeningcontrole te verbeteren. Ondanks dat de [samenwerking](#) tussen het projectteam en PwC onderling op een constructieve wijze is verlopen, heeft dit niet geleid tot het verkorten van de doorlooptijd van de controle.

De doorlooptijd van vervolgvragen is op veel dossiers lang. Dit komt doordat inhoudelijke kennis, boekhoudkennis en kennis omtrent verslaggeving (BBV) verspreid binnen de organisatie liggen. Daarnaast heeft de organisatie te maken gehad met verloop van medewerkers met strategische financiële kennis. Uit de jaarrekeningcontrole blijken verschillende aandachtspunten in de oplevering van de controledossiers. Deze zullen wij evalueren met de organisatie om te kijken welke maatregelen hierop ingericht kunnen worden (o.a. het versterken van de centrale reviewfunctie en het verbeteren van de aanlevering vanuit de bredere organisatie).

## Bevindingen bij naleven Europese aanbestedingsrichtlijnen

In de organisatie zijn diverse (verbijzonderde) interne controles achteraf uitgevoerd op de [naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen](#). Het is positief hoe de controles worden uitgevoerd en ook gericht een juridisch memo wordt opgesteld voor de 'discussiedossiers'. Wij hebben ook zelfstandig controlewerkzaamheden verricht op de naleving van de richtlijnen, waarbij wij tevens kennis hebben genomen van de uitkomsten van de interne controles. In totaal blijkt uit onze controle een onrechtmatigheid van €1,6 miljoen inzake naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen en hebben wij geen andere onrechtmatigheden aangetroffen dan die in de afwijkingenrapportage van de provincie Utrecht zijn opgenomen. Het is belangrijk dat de ingezette weg, om tot een betere beheersing in het primaire proces te komen, verder wordt doorgezet (o.a. organiseren bewustwording en training en inrichten van controlemaatregelen).

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen**
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Onze kernboodschappen (2/2)

### Stelselwijziging bij verwerking Hart van de Heuvelrug

Onder de voorraden zijn de grondexploitaties van de gebiedsontwikkeling [Hart van de Heuvelrug](#) verantwoord (totale boekwaarde per 31 december 2022 €12,9 miljoen). In de afgelopen jaren werden de diverse deelprojecten die de provincie uitvoert (Richelleweg, Woonwijk VBS en Sortie16) financieel als één grondexploitatie verwerkt in de jaarrekening. Dit is in 2022 gewijzigd. PS heeft in de slotwijziging de begrotingswijziging daartoe vastgesteld (ter kennisname was een toelichting opgenomen). Op inhoudelijke gronden is terecht geconcludeerd dat het voor het inzicht in de jaarrekening (en gegeven de aard van de deelprojecten) beter is om de deelprojecten financieel op individuele basis te verwerken. Wij hebben vastgesteld dat deze stelselwijziging adequaat is verwerkt en toegelicht in de jaarrekening 2022. Mede hierdoor is in 2022 €6,9 miljoen aan tussentijdse winst verantwoord (met name door afsluiting project Richelleweg) en in totaal €5,7 miljoen in de bestemmingsreserve gestort (na verrekening van kosten). Voor 2023 vragen wij aandacht voor een kritische actualisering (en onderbouwing) van de uitgangspunten voor de grondexploitaties. De huidige inschattingen hebben wij deels als optimistisch aangemerkt.

### Kwaliteit van het jaarverslag is van voldoende tot goed niveau

Het jaarverslag van de provincie Utrecht is prettig leesbaar, teksten zijn veelal duidelijk geschreven en het stoplichtenmodel geeft goed zicht op het gerealiseerd zijn van prestaties. Wel hebben wij een aantal [suggesties](#) gedaan voor verdere verbetering, zoals het verminderen van het aantal meerjarendoelen/indicatoren, het beperken van de omvang van de jaarstukken en het meer in de context plaatsen van gerealiseerde prestaties. Daarnaast adviseren wij om in de komende jaren als grote overheidsorganisatie meer te rapporteren over [ESG-elementen](#) en klimaatrisico's.

### Financiële beheersing en voorspellend vermogen vragen aandacht

Wij vragen aandacht voor het versterken van de provinciebrede financiële beheersing en het [verbeteren van het voorspellend vermogen](#). Uit het jaarverslag blijken verschillende overschrijdingen van de begroting, maar ook regelmatig de toelichting dat de begroting per abus niet is bijgesteld gedurende het jaar. Het verstevigen van de financiële kennis in de brede organisatie, het inrichten van steviger financiële *control* en het verbeteren van (het gebruik van) de verplichtingen-administratie zijn voorbeelden om hierin te helpen.

### Uw speerpunten

Bij de uitvoering van onze controle kunt u specifieke thema's (speerpunten) benoemen waarover u additioneel geïnformeerd wilt worden. U hebt ons de volgende [speerpunten](#) meegegeven:

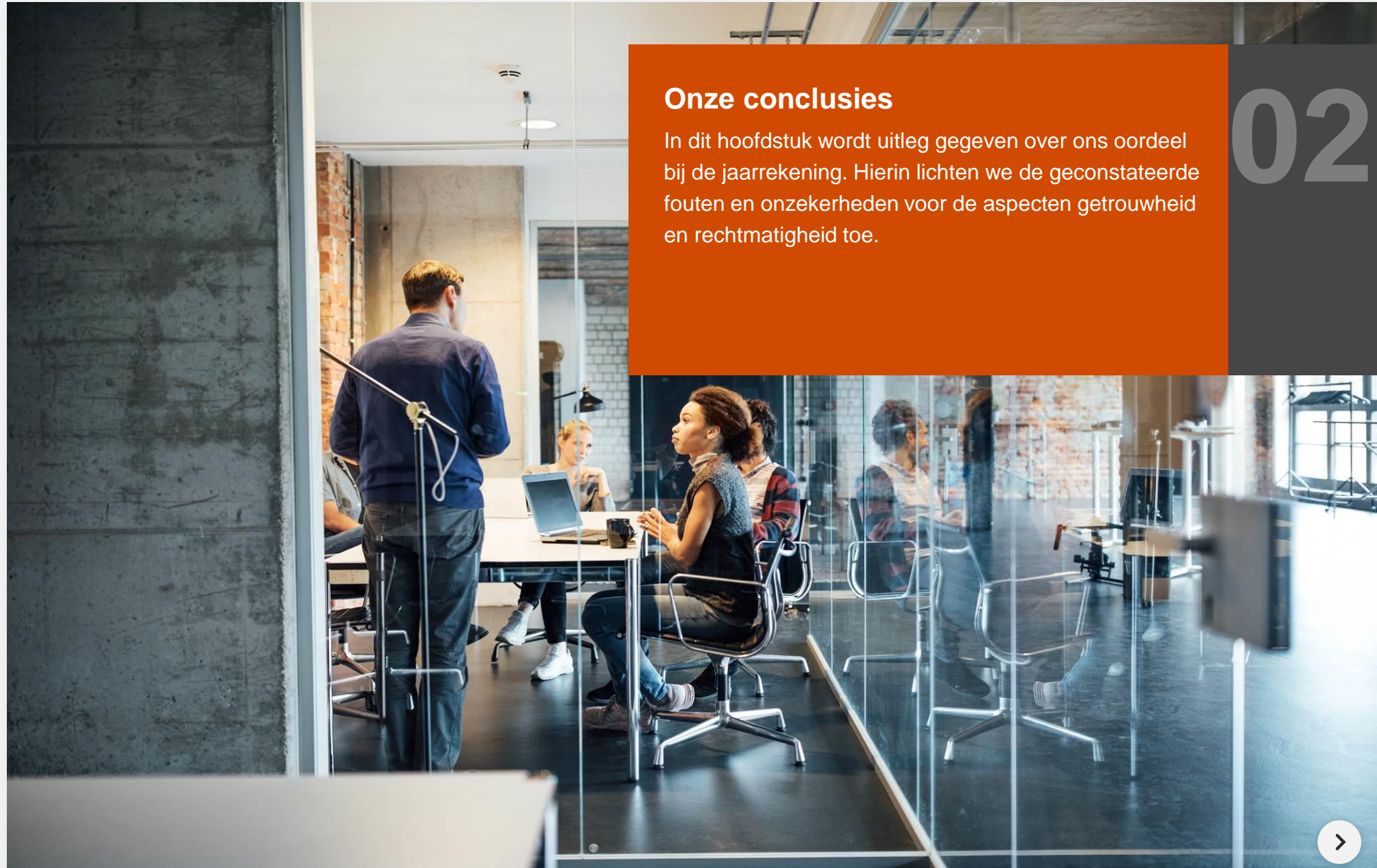
- [Beheersing van het nieuwe subsidieproces](#): Per 1 januari 2023 is er met SAP CRM een nieuw systeem live gegaan voor het verwerken en administreren van subsidieverleningen. Op basis van onze eerste gesprekken biedt het nieuwe systeem operationele voordelen van dataregistratie, monitoring van doorlooptijden en workflowregistratie. Met ingeregelde functiescheiding en het beter bewaken van overschrijdingen van subsidieplafonds, kan ook de interne beheersing verbeterd worden. Voor de jaarrekeningcontrole 2023 zullen we nader ingaan op het bestaan en (eventueel) de werking van de interne beheersing in het vernieuwde subsidieproces.
- [Algemeen risicobeheersproces \(o.a. inflatie, cashflow en klimaatrisico's\)](#): Uw provincie kent een ingebed en continu risicobeheersingsproces en -systeem dat minimaal twee keer per jaar formeel geëvalueerd wordt. De input tot het inschatten van risico's komt vanuit verschillende lagen van de organisatie zoals businesscontrollers en domeinmanagers. We zien dat de provincie ook aandacht heeft voor risico's ten aanzien van [cybersecurity](#). Het verder sturen op liquiditeit inclusief formele (treasury)rapportages daarover en het creëren van een provinciebrede risicoanalyse als het gaat om klimaatrisico's zijn aandachtspunten.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies**
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Onze conclusies

In dit hoofdstuk wordt uitleg gegeven over ons oordeel bij de jaarrekening. Hierin lichten we de geconstateerde fouten en onzekerheden voor de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid toe.

# 02



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies**
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Onze conclusies

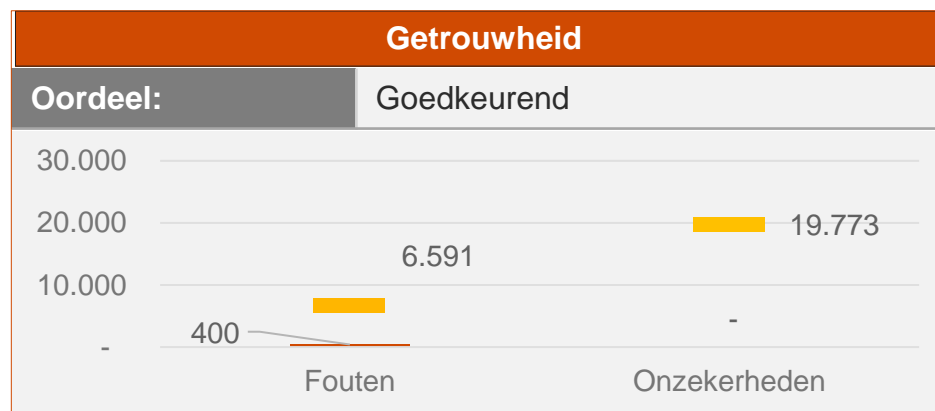
Ons oordeel bij uw jaarstukken 2022 is goedkeurend voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid

## Uw jaarrekening geeft een getrouw beeld

Wij hebben onze accountantscontrole van de jaarrekening 2022 van de provincie Utrecht afgerond. Wij hebben een goedkeurende controleverklaring op de aspecten getrouwheid en financiële rechtmatigheid verstrekt, onder voorbehoud dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de Staten.

## Fouten en onzekerheden geconstateerd in relatie tot getrouwheid

In totaliteit hebben we een aantal controleverschillen geconstateerd in relatie tot getrouwheid, die vrijwel allemaal zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening. Er resteert een bedrag van €0,4 miljoen aan ongecorrigeerde fouten voor getrouwheid.



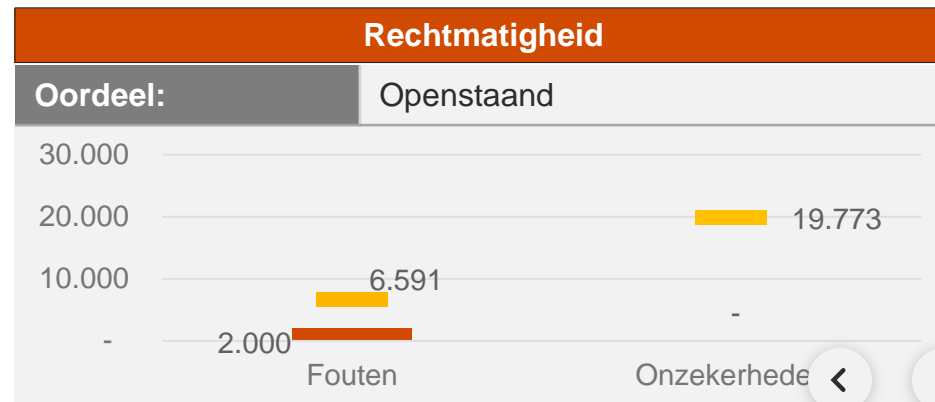
- = absoluut bedrag fouten of onzekerheden x €1.000
- = door u vastgestelde goedkeuringstolerantie x €1.000

## De totale rechtmatigheidsfout is €2 miljoen

Het totaal van de rechtmatigheidsfouten komt neer op €2,0 miljoen (2021: €1,6 miljoen). Er zijn geen onzekerheden geconstateerd (conform 2021). Afwijkingen van rechtmatigheidscriteria zijn veelal niet te corrigeren. Het detailoverzicht van fouten en onzekerheden inzake rechtmatigheid wordt [hier](#) getoond.

## Overige informatie in uw jaarverslag is consistent met uw jaarrekening

Als accountants zijn wij ervoor verantwoordelijk dat wij in onze controleverklaring verslag uitbrengen over de overige informatie die in het jaarverslag is opgenomen. De overige informatie omvat hoofdstuk 1 Hoofdlijnen, de programma's (hoofdstuk 2), de paragrafen en de bijlagen. Wij hebben geen materiële inconsistenties, materiële onjuistheden en/of omissies opgemerkt in de informatie die op grond van het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) moet worden verstrekt.



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies**
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen



## Overzicht van ongecorrigeerde fouten en onzekerheden inzake getrouwheid



De volgende geconstateerde afwijkingen betreffen de ongecorrigeerde fouten en onzekerheden in relatie tot getrouwheid, boven de gestelde rapporteringstolerantie van €250.000. Het college heeft geconcludeerd dat het kwalitatieve en kwantitatieve effect niet materieel is. Wij zijn het eens met deze beoordeling van het college.

#	Beschrijving	Jaarrekeningpost	Fouten (€)	Onzekerheden (€)
1	Inkoopfacturen 2023 zijn alleen opgenomen als schuld in de jaarrekening 2022 bij facturen groter dan €50.000. Echter, er zijn ook facturen tussen €25.000 en €50.000 die ten onrechte niet in 2022 als last zijn verwerkt (zijn intern wel geconstateerd, maar niet meer aangepast in de jaarrekening).	Kosten/schulden	400.000	
		<b>Totaal</b>	<b>400.000</b>	





- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies**
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Overzicht van fouten en onzekerheden inzake rechtmatigheid

De volgende geconstateerde afwijkingen betreffen de geconstateerde fouten en onzekerheden in relatie tot rechtmatigheid, boven de gestelde rapporteringstolerantie van €250.000. Afwijkingen in relatie tot rechtmatigheid zijn niet te corrigeren. Het college heeft geconcludeerd dat het kwalitatieve en kwantitatieve effect niet materieel is. Wij zijn het eens met deze beoordeling van het college.

#	Beschrijving	Jaarrekeningpost	Fouten( €)	Onzekerheden (€)
1	Naleving Europese aanbestedingsrichtlijnen	Inkooplasten	1.640.000	
2	Bevindingen getrouwheid zijn ook bevindingen rechtmatigheid in verband met naleving van het BBV	Kosten/schulden	400.000	
		<b>Totaal</b>	<b>2.040.000</b>	

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies

## Ontwikkelingen 2022

Hart van de Heuvelrug

Specifieke dossiers

Jaarverslag

Jaarrekening

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

## Ontwikkelingen 2022

In dit hoofdstuk beschrijven we relevante onderwerpen die gelden voor uw jaarrekening 2022.

# 03



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022

## Hart van de Heuvelrug

### Specifieke dossiers

- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Hart van de Heuvelrug

## Financiële verwerking gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug

Het project Hart van de Heuvelrug is een gebiedsontwikkeling in samenwerking met de gemeenten Soest en Zeist. In de gebiedsontwikkeling is aan de ene kant sprake van investeringen in natuur (groene gebieden) en anderzijds uit te geven kavels voor woningbouw en bedrijventerreinen (rode gebieden). Het gebied wordt als totaal gebiedsontwikkeling gezien, waarbij sprake is van financiële verevening tussen de rode en groene projecten en ook duidelijke contractuele afspraken zijn gemaakt over de risico's in het project. De financiële risico's liggen hierbij met name bij de provincie Utrecht. Voor de ontwikkeling van de Vliegbasis Soesterberg is een risicoverdeling met de gemeenten Zeist en Soest overeengekomen. De investeringen in natuur zijn verwerkt in de materiële en immateriële vaste activa, en die in de grondexploitatieprojecten in de voorraad onderhanden werk (€12,9 miljoen). In de jaarrekening 2022 is de financiële verwerking gewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.

## Vanaf 2022 kent de provincie Utrecht meerdere grondexploitaties; door wijziging van de verwerking is €6,9 miljoen aan winst verantwoord

In de afgelopen jaren werden de grondexploitatieprojecten die de provincie uitvoert (Richelleweg, Woonwijk VBS en Sortie16) financieel als één project verwerkt in de jaarrekening. Dit betekende dat voor de waardering in de jaarrekening werd uitgegaan van de optelsom van de resultaten op de individuele deexploitaties. In 2022 heeft Gedeputeerde Staten besloten om de grondexploitaties op inhoudelijke argumenten anders te verwerken. O.a. doordat de looptijd van de deelprojecten zeer uitlopend is, de gebieden fysiek niet met elkaar zijn verbonden (en zelfs in verschillende gemeenten liggen) geeft een individuele verwerking in de jaarrekening een beter inzicht. PS heeft in de slotwijziging de begrotingswijziging daartoe vastgesteld (ter kennisname was een toelichting opgenomen)

In de verwerking in de jaarrekening classificeert deze verandering als een stelselwijziging. Dit heeft geen gevolgen voor de presentatie in de balans en op basis van het BBV is het in dit geval niet nodig om de vergelijkende cijfers aan te passen (omdat verwerking niet met terugwerkende kracht hoeft plaats te vinden). Wel zorgt de veranderde verwerkingswijze ervoor dat alle verwachte winst op het project Richelleweg moet worden verantwoord (totaal €6,9 miljoen). Na verrekening met kosten van het programmabureau en de kapitaallasten is het restant van €5,7 miljoen toegevoegd aan de reserve Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg.

Wij kunnen instemmen met de verwerkingswijze in de jaarrekening 2022.

## Richelleweg is financieel afgerond, Woonwijk VBS en Sortie16 moeten nog verder op gang komen

Het project Richelleweg is met de winstneming in 2022 financieel (vrijwel) afgerond. De provincie heeft hierdoor nog 2 lopende grondexploitaties, namelijk Woonwijk VBS en Sortie16. In de komende jaren moeten voor beide projecten nog veel kosten worden gemaakt, daarnaast zijn er nog geen verkopen gerealiseerd. Dit zorgt voor een verhoogd risicoprofiel voor de exploitaties.

## De parameters voor de grondexploitaties zijn optimistisch ingeschat

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de provincie exploitatieoverzichten op waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten per grondexploitatie. Aangezien het project Richelleweg financieel vrijwel afgerond is, is hiervoor geen exploitatieoverzicht meer opgesteld. Wel zijn deze overzichten opgesteld voor de grondexploitaties van Woonwijk VBS en Sortie 16.



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022

## Hart van de Heuvelrug

### Specifieke dossiers

- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Hart van de Heuvelrug

Aan de schattingen van de grondexploitatie liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. De parameters voor de grondexploitaties zijn veelal evenwichtig bepaald, sommige onderdelen hebben wij als optimistisch aangemerkt:

- De gehanteerde programmering is gebaseerd op regionale markt-onderzoeken, de verwachte groei in de regio en de verwachte verder toenemende vraag naar bouwkavels in de regio.
- Conform vorige jaren zijn geen rentelasten doorgerekend in de grond-exploitatie. Dit is conform het BBV, aangezien de provincie Utrecht geen externe financiering kent.
- De in de komende jaren nog te verwachten kosten en opbrengsten zijn geactualiseerd in beide grondexploitaties. Als gevolg hiervan zijn de totaal verwachte kosten en opbrengsten in Woonwijk VBS met circa €2,4 miljoen gestegen. Dit als gevolg van kostenstijgingen en het extra inrekenen van plankosten (door het verlengen van het project en extra onderzoekskosten vanwege o.a. PFAS) enerzijds en anderzijds doordat de verwachting bestaat dat de verwachte grondopbrengsten ook aanzienlijk zullen stijgen door stijgende grondprijzen. Bij Sortie 16 zijn de verwachte kosten en opbrengsten ten opzichte van 31 december 2021 beperkt gestegen.
- In de grondexploitaties is gerekend met 1,7% voor kosten- en opbrengsten-stijgingen voor de komende jaren. Hierbij zijn de kosteninschattingen naar prijspeil per 31 december 2022 ook niet aanzienlijk verhoogd. Dit lijkt een behoorlijk optimistische inschatting, mede gezien de hoge kostenstijgingen en de stabiliserende grondprijzen in de markt. De gevolgen voor de waardering in de jaarrekening 2022 zijn nog beperkt (mede omdat de projecten nog niet ver zijn qua verkopen en dus geen grote tussentijdse winsten verantwoord moeten worden en hoge kosten pas over een aantal jaren worden verwacht). Daarom kunnen wij instemmen met de waardering in de jaarrekening. Wel is

dit een aandachtspunt voor de actualisering per 31 december 2023. Hierbij is het belangrijk om de kosten te actualiseren en eventueel bij te stellen (afhankelijk van de kostenstijgingen in de markt) en ook gericht te kijken of het nodig is om de kostenstijging in de daaropvolgende jaren te verhogen. Het adequaat onderbouwen van de uitgangspunten per kostensoort is hierbij van belang (uitwerking uitgangspunten inschattingen van de kosten en onderbouwing op basis van marktanalyses).

- Er bestaat in de grondexploitatie Woonwijk VBS nog een belangrijk risico rondom de aanpak van PFOS-verontreiniging. In de grondexploitatie is voor onderzoekskosten €1 miljoen opgenomen aan extra kosten. Uitgangspunt van de provincie is verder dat de kosten van sanering voor rekening moeten komen van het ministerie van Defensie. Het uitgangspunt hierin is niet gewijzigd ten opzichte van 2022. De verwachting bestaat dat in 2023 nadere duidelijkheid zal ontstaan over de wijze van saneren. In het risicoprofiel in de paragraaf weerstandsvermogen van de provincie is rekening gehouden met een mogelijk financieel risico.

### Kwetsbaarheid financiële beheersing grondexploitaties

De grondexploitaties zijn een belangrijk onderdeel van de provinciale jaarrekening. De financiële beheersing van de grondexploitaties moet naar onze mening verbeteren. Het jaarrekeningdossier wordt veelal te laat opgeleverd. Daarnaast hebben wij de indruk dat de kennis over de specifieke ontwikkelingen en financiële verwerking van de grondexploitaties slechts bij één medewerker aanwezig is. Hier vindt onvoldoende verdere controle op plaats. Dit maakt het proces kwetsbaar en foutgevoelig. Het is belangrijk dat de kennis intern wordt vergroot (zodat de kwetsbaarheid wordt verminderd) en adequate interne controles worden ingericht. Dit mede gezien de verwachte toename van ontwikkelingen in komende jaren (waaronder het mogelijk extern beleggen van de verkooporganisatie).

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022

Hart van de Heuvelrug

## Specifieke dossiers

- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Toelichting specifieke dossiers

## Diverse specifieke dossiers (1/2)

### Vernieuwde Regionale Tramlijn (VRT) in 2022 afgerond

In het project Traminfrastructuur Nieuwegein – IJsselstein (VRT) is in 2022 nog voor €13 miljoen aan investeringen gerealiseerd om het project af te ronden. Verder is voor €2,5 miljoen aan investeringen gedaan ten behoeve van kwaliteitsverbeteringen voor de Uithoflijn.

### Aankoop gronden Agenda Vitaal Platteland

De provincie Utrecht kent al jaren een revolverend fonds. Dit betreft de voorraad gronden die aangekocht en verkocht worden om hiermee uiteindelijk de provinciale en (inter)nationale natuurdoelstellingen te realiseren.

In het kader van Agenda Vitaal Platteland (AVP) zien we dat gedurende 2022 voor €13,7 miljoen aan panden, ruilgronden en gronden binnen Natuurnetwerk Nederland ('NNN') is aangekocht. De waardering vindt plaats tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde, waarbij gronden binnen het NNN direct worden afgewaardeerd naar €1/m<sup>2</sup>. Gedurende 2022 is van €13,7 miljoen, een bedrag van €11,4 miljoen geactiveerd op de balans, wat heeft geleid tot een directe afwaardering van €2,3 miljoen.

### Consequente vastlegging van prestatieakkoordverklaring

Bij de controle op inkoopkosten en materiële vaste activa is naar voren gekomen dat de primaire registratie van de prestatielevering niet altijd op consequente wijze wordt vastgelegd. Van de geselecteerde investeringen en inkoopkosten moest voor enkele gevallen teruggegaan worden naar vastleggingen van medewerkers binnen het primaire proces.

In oktober 2022 is door de provincie Utrecht een beleidslijn opgesteld voor verdere verbetering van de primaire vastlegging rondom de prestatieakkoordverklaring.

### Juistheid en volledigheid van de schulden en niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Net als in de jaarrekeningcontrole van 2021 hebben we voor 2022 geconstateerd dat de initiële onderbouwing voor de niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen niet aansloot op de onderliggende brondocumentatie en contracten en niet juist/volledig waren gepresenteerd. Daarnaast is ook geconstateerd dat in 2023 ontvangen inkoopfacturen niet altijd toegerekend zijn aan het juiste boekjaar. Deze bevindingen zijn uiteindelijk nog gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening. Ook dit vraagt aandacht van de provincie.

Het is belangrijk dat hierop verbeteracties worden ingezet om een betrouwbare jaarrekening te waarborgen, waaronder het uitvoeren van interne controles op de juistheid en volledigheid van de niet uit de balans blijvende verplichtingen, evenals op de volledigheid van de schulden.



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022

Hart van de Heuvelrug

## Specifieke dossiers

- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Toelichting specifieke dossiers

## Diverse specifieke dossiers (2/2)

### Afloop garantieproduct 2022

Het garantieproduct BNP Paribas Fortis is in 2022 afgelopen. Als onderdeel van de afronding van de jaarrekeningcontrole 2021 is al vastgesteld dat het openstaande bedrag (€25 miljoen) op 24 januari 2022 is teruggestort naar de provincie Utrecht en dat daarmee het product is afgewikkeld.

### Regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM)

In 2021 heeft de provincie Utrecht extra aandelen aangekocht voor €8 miljoen, waarna de waardering op de balans (verkrijgingsprijs) is gestegen naar €16 miljoen. Gedurende 2022 zijn geen additionele aandelen aangekocht, waardoor de aandelen gewaardeerd blijven tegen verkrijgingsprijs van €16 miljoen. Het college heeft op basis van de huidige beschikbare informatie geen aanleiding om de verkrijgingsprijs af te waarderen naar lagere marktwaarde.

### Verwerken overdracht Merwedekanaal

In 2021 is een deel van het Merwedekanaal overgegaan naar de provincie Utrecht, waarbij een conceptovereenkomst is bereikt over de vergoeding van het Rijk van €7,5 miljoen. Het nog niet ontvangen bedrag eind 2021 was €2,7 miljoen. In 2022 is dit bedrag verlaagd naar €1,5 miljoen vanwege het uitstel rondom het herijken van het provinciefonds (nieuwe verdeling tussen de provincie Utrecht en de provincie Zuid-Holland). Deze vordering is nog openstaand.

### Vergoeding opvang vluchtelingen

Het jaar 2022 was een bewogen jaar. Snel na de Covid-19-pandemie is de oorlog in Oekraïne uitgebroken, dat tot een vluchtelingenstroom heeft geleid. De provincie heeft in samenwerking met de gemeente Utrecht bijgedragen aan de opvang van vluchtelingen. De lasten die hieruit voortvloeien worden vergoed door de gemeente Utrecht. De lasten voor 2022 bedragen €1,8 miljoen, waarvan €1,1 miljoen al is voldaan door de gemeente Utrecht. Er resteert hierdoor €685.000 als nog te ontvangen bijdrage in de jaarrekening.

### Verzelfstandiging trambedrijf

De mogelijke verzelfstandiging van het provinciaal trambedrijf is een belangrijk onderwerp in de komende jaren. PS heeft een besluit genomen om de verzelfstandiging te onderzoeken. In 2023 wordt verder gewerkt aan een implementatieplan en worden de financiële verwerking en de eventuele risico's in kaart gebracht. Naar verwachting zal pas in de tweede helft van 2023 een besluit worden genomen over het eventuele vervolg. De gevolgen voor de jaarrekening 2022 zijn hiermee nihil.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022

## Jaarverslag

Financiële positie

Observaties jaarverslag

Jaarrekening

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking











Bijlagen

## Jaarverslag

In dit hoofdstuk beschrijven we wat ons is opgevallen in relatie tot de informatiewaarde van het jaarverslag. Daarnaast beschrijven we onze visie op de financiële positie.

# 04



-  Aanbiedingsbrief
-  Onze kernboodschappen
-  Onze conclusies
-  Ontwikkelingen 2022
-  Jaarverslag
- Financiële positie**
- Observaties jaarverslag
-  Jaarrekening
-  Speerpunten
-  Vooruitblik
-  Onze samenwerking
-  Bijlagen

# Financiële positie

## Provincie Utrecht kent een goede financiële positie

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de financiële kengetallen (voorgeschreven in het BBV) nader weergegeven en toegelicht. Hieruit is af te leiden dat de provincie Utrecht een gezonde financiële positie heeft. Ten opzichte van de begroting en het afgelopen jaar zijn beperkte fluctuaties zichtbaar die met name te wijten zijn aan de reservemutaties.

Kengetallen	Provincie Utrecht		
	2022	Bijgestelde begroting 2022	2021
<b>Weerbaarheid</b>			
Solvabiliteit	63%	66%	61%
Grondexploitaties	2%	2%	2%
Structurele exploitatieruimte	14%	5%	11%
<b>Wendbaarheid</b>			
Nettoschuldquote	26%	28%	24%
Nettoschuldquote gecorrigeerd	25%	27%	23%
Tarief opcenten MRB provincie Utrecht ten opzichte van wettelijk tarief	93%	93%	90%

### Provinciebrede financiële sturing en voorspellend vermogen verbeteren






Het operationele resultaat van de provincie Utrecht over 2022 is €16,7 miljoen positief (het resultaat voor reserve mutaties).

Per saldo wordt daarnaast €29 miljoen aan de reserves onttrokken. Hierdoor komt het uiteindelijk jaarrekeningresultaat uit op €46 miljoen positief. In de bijgestelde begroting was een resultaat verwacht van €22 miljoen positief. Per saldo bestaat een afwijking van €24 miljoen.

In het jaarverslag c.q. de jaarrekening zijn diverse oorzaken voor dit verschil tussen begroting en werkelijke realisatie weergegeven. Zo is er op diverse onderdelen te weinig capaciteit geweest om alle taken uit te voeren, is er vertraging geweest op projecten (bij de provincie en bij derden) en zijn er meer baten gekregen die niet waren opgenomen in de begroting (zoals een extra uitkering provinciefonds over 2022, gecommuniceerd in de septembercirculaire 2021). Wat opvalt is dat in de analyse ook regelmatig wordt vermeld dat de begroting per abuis niet is bijgesteld voor bepaalde onderdelen. Ook is sprake van behoorlijk wat overschrijdingen van de begroting.


Het is daarom belangrijk om verder te investeren in de kwaliteit van de financiële sturing en het voorspellend vermogen van de organisatie. Bijvoorbeeld door trainingen over financiële sturing aan de bredere organisatie, een verdere impuls geven aan de financiële controllersrol (adviseren versus kritische vragen stellen aan het primaire proces), het verder stroomlijnen van de managementinformatie en de kwaliteit van bijvoorbeeld de verplichtingenadministratie verhogen. Daarnaast is het belangrijk om te beoordelen wat de gevolgen zijn van o.a. het tekort aan capaciteit voor de operationele executiekracht (waarbij focus belangrijk is), maar ook de financiële vertaling hiervan in de begroting (in het kader van realistisch begroten).





-  Aanbiedingsbrief
-  Onze kernboodschappen
-  Onze conclusies
-  Ontwikkelingen 2022
-  Jaarverslag

## Financiële positie

Observaties jaarverslag

 Jaarrekening

 Speerpunten

 Vooruitblik

 Onze samenwerking

 Bijlagen

# Financiële positie

Het weerstandsvermogen is de afgelopen jaren gestegen

Provincie Utrecht stuurt voor de ratio weerstandsvermogen op een bandbreedte van 1,4 tot 2,0. Dit betreft de verhouding tussen de reserve weerstandsvermogen en de inventarisatie van de risico's voor het benodigde weerstandsvermogen. Voor 2022 komt de ratio weerstandsvermogen uit op 1,9.

Naast de reserve weerstandsvermogen heeft de provincie ook de saldireserve als financiële achtervang (als onderdeel van de incidentele weerstandscapaciteit). Hiernaast is in de grafiek weergegeven hoe de incidentele weerstandscapaciteit zich verhoudt tot de gekwantificeerde risico's. Hieruit blijkt duidelijk dat de provincie Utrecht de risico's financieel kan dekken.

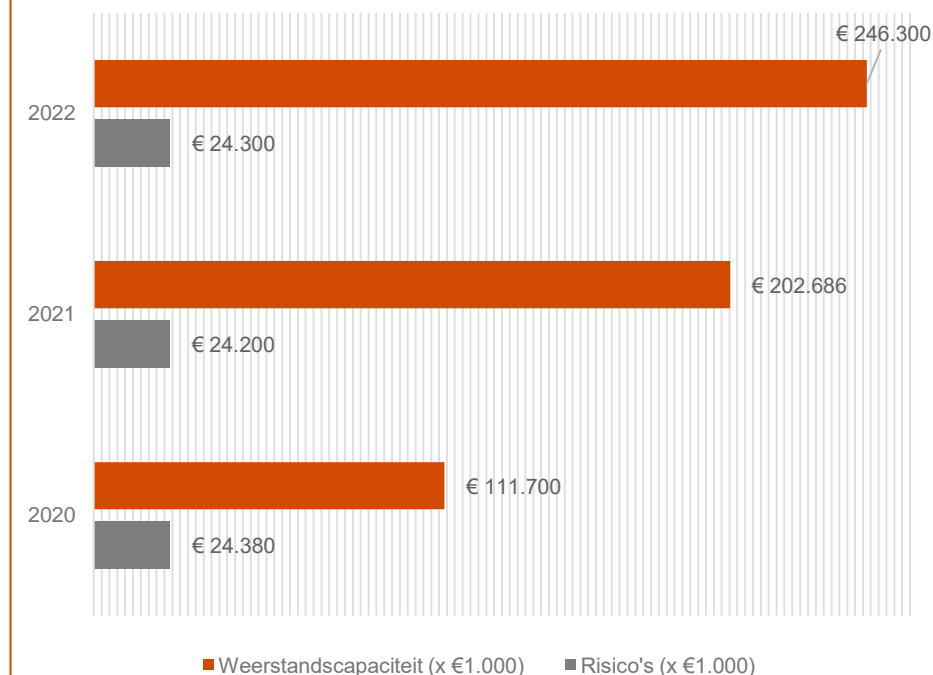
De trend van e afgelopen jaren zet zich ook in 2022 door. De weerstandscapaciteit stijgt ten opzichte van vorig jaar, met name door de toename in de reserves (o.a. door het positieve rekeningresultaat).

De provincie werkt voor de inschatting van de impact van de risico's met een Monte Carlo-analyse om het effect op een statische wijze te berekenen.

De belangrijkste opgenomen risico's zijn:

- achterblijven van de reizigersopbrengsten in de concessie;
- ICT-gerelateerde voorvallen, inclusief cyberincidenten;
- uitlekken van vertrouwelijke informatie.

## Ontwikkeling van het weerstandsvermogen



Figuur 1 Ontwikkeling weerstandsvermogen

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Financiële positie
- Observaties jaarverslag**
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Observaties jaarverslag (1/2)

De kwaliteit van uw jaarverslag is voldoende tot goed

## Jaarrekening en jaarverslag zijn verenigbaar, daarnaast voldoet het jaarverslag aan de vereisten van het BBV

Wij hebben vastgesteld, op grond van de verkregen informatie in onze controle, dat de jaarrekening en het jaarverslag verenigbaar zijn. In het BBV zijn diverse eisen opgenomen voor de vorm en inhoud van het jaarverslag, waaronder de nieuwe paragraaf 'Wet open overheid'. De paragraaf 'Wet open overheid' is nieuw per 2022. De provincie Utrecht heeft deze paragraaf conform de vereisten opgenomen in het jaarverslag. Wij hebben vastgesteld dat uw jaarverslag voldoet aan het BBV.

## De kwaliteit van uw paragrafen is voldoende

Wij hebben vastgesteld dat alle verplichte informatie in de paragrafen is opgenomen. Daarnaast hebben wij de informatiewaarde van de paragrafen beoordeeld. Deze geven veel informatie over de realisatie ten opzichte van de uitgangspunten van het beleid. Daarnaast zijn paragrafen opgesteld over specifieke onderwerpen. Wij adviseren wel om bondiger en meer op hoofdlijnen te rapporteren (o.a. paragrafen financiering en onderhoud kapitaalgoederen).

## Uw paragraaf bedrijfsvoering geeft voldoende inzicht in hoe de provincie omgaat met frauderisico's; advies om belangrijkste risico's ook weer te geven

In onze controleverklaring hebben wij gerapporteerd over de risico-inschatting, onze verrichte werkzaamheden en materiële bevindingen ten aanzien van fraude. Daarbij hebben we ook aandacht besteed aan de toelichtingen die de provincie Utrecht heeft opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. In de paragraaf wordt met name ingegaan op de definitie van fraude, het proces van de frauderisicoanalyse en de melding of er nog fraudegevallen hebben plaatsgevonden. Wij adviseren om volgend jaar ook de belangrijkste frauderisico's (inclusief beheersingsmaatregelen) weer te geven.

## De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft voldoende inzicht in het vermogen voor het financieel opvangen van risico's uit de bedrijfsvoering

Naast het onderwerp fraude hebben wij in onze controleverklaring ook gerapporteerd over de financiële positie van de provincie Utrecht. Wij hebben vastgesteld dat de provincie Utrecht alle relevante informatie heeft opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, daarnaast zijn alle relevante ontwikkelingen uit de sector en de impact daarvan op de provincie Utrecht opgenomen in de toelichting. Wij vinden dat de provincie Utrecht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een goede reflectie heeft gegeven van het vermogen om de risico's vanuit de bedrijfsvoering financieel op te vangen.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Financiële positie
- Observaties jaarverslag**
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Observaties jaarverslag (2/2)

### Informatiewaarde is voldoende tot goed

Ons oordeel is gebaseerd op de leesbaarheid, concreetheid en kwaliteit van de analyses. Onderstaand geven wij een aantal waarnemingen, waaronder adviezen:

- Het verslag is prettig leesbaar, teksten zijn veelal duidelijk geschreven.
- Het stoplichtenmodel per programma geeft in één oogopslag weer wat de realisatie is van devoorgenomen activiteiten.
- In de programma's wordt veel weergegeven over visie, beleid, plannen en uitwerkingen. Maar het is niet altijd duidelijk wat de bereikte resultaten en effecten zijn.
- Bij gerealiseerde resultaten die concreet zijn beschreven is het niet altijd duidelijk of het resultaat nu positief of negatief is, doordat de context soms ontbreekt. Twee voorbeelden:
  - Er zijn 1.860 isolatievouchers verstrekt aan inwoners van 13 gemeenten. Is dit veel of had dit veel meer kunnen zijn?
  - Er zijn 200.000 bomen geplant. Ook hier de vraag of dit positief is? Het bieden van een stuk context kan helpen om de realisatie van de prestaties in perspectief te plaatsen.
- Per programma vindt een terugkoppeling plaats op de realisatie van de meerjarendoelen. Hierbij valt bij sommige meerjarendoelen op dat dit niet veel zegt over eventuele bereikte effecten. Een voorbeeld:
  - Op regionaal niveau zijn afspraken vastgelegd tussen publieke en private partners over duurzaam, toekomstbestendig bouwen. Bij dit doel is bijvoorbeeld niet duidelijk wanneer de afspraken goed zijn, wanneer daadwerkelijk resultaten worden bereikt over het duurzaam, toekomstbestendig bouwen.

Daarnaast is sprake van zeer veel meerjarendoelen, waardoor de jaarverslaggeving op dit aspect ook zeer uitgebreid is.

Het is te adviseren om gericht te kijken naar de meerjarendoelen om te beoordelen of het noodzakelijk is om alle doelen weer te geven en in hoeverre sommige meerjarendoelen op een wijze kunnen worden ingevuld dat het doel ook iets zegt over een bereikt resultaat of effect.

- Er wordt regelmatig even kort uitleg gegeven over bepaalde onderdelen van de jaarstukken, bijvoorbeeld over wat investeringen zijn. Dit helpt ook de minder ervaren lezer om de jaarstukken te begrijpen.
- In de begroting en het jaarverslag wordt gewerkt met beleidsindicatoren. Wat opvalt is dat bij diverse beleidsindicatoren soms voor diverse jaren geen resultaten zichtbaar zijn (bijvoorbeeld op basis van periodiek onderzoek). De vraag is of deze indicatoren dan onderdeel zouden moeten uitmaken van de begroting/het jaarverslag dan wel op een afzonderlijke wijze aan de Provinciale Staten kunnen worden teruggekoppeld. Daarnaast is sprake van zeer veel beleidsindicatoren. Naar onze mening geldt hierbij vaak *less is more*. Door de daadwerkelijke stuurindicatoren te bepalen en hierover adequaat te rapporteren, neemt de kwaliteit van de planning en *control* toe.
- De jaarstukken zijn nog behoorlijk omvangrijk. Suggesties om de stukken in te korten zijn:
  - Voorkom dubbelingen (zoals doelstellingen die zowel terugkomen als een opsomming als in de stoplichtenoverzichten.
  - Kijk hoe teksten en toelichtingen wat meer beknopt beschreven kunnen worden.
  - Maak keuzes in de te verantwoorden indicatoren en doelen. Moet alles worden betrokken in de begroting of de jaarrekening?

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening**
  - Rechtmatigheid
  - Schattingen
  - Fraude en wet- & regelgeving
  - Update interne beheersing
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen



## Jaarrekening

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving voor de verrichte werkzaamheden met betrekking tot de verhoogde risico's, rechtmatigheid en schattingen. Ten slotte staan we stil bij fraude en het niet naleven van wet- en regelgeving.

# 05

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening

## Rechtmatigheid

Schattingen

Fraude en wet- & regelgeving

Update interne beheersing

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

# Rechtmatigheid

De onrechtmatige Europese aanbestedingen (€1,6 miljoen) liggen in lijn met vorig jaar

### Provincie Utrecht verricht gedurende het jaar adequate reparerende controles op de naleving van aanbestedingsrichtlijnen; aanbeveling om meer controles in de primaire processen in te richten

Een belangrijk onderdeel van de controle op rechtmatigheid van de provinciale jaarrekening is de controle op de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen. Hiertoe worden interne controles uitgevoerd. Elke maand wordt een spendanalyse opgesteld en gebruikt voor de verbijzonderde interne controle door team AO/IC en door Inkoop. Per kwartaal wordt een uitgebreidere spendanalyse gemaakt waarin de betalingen per crediteur over vier jaar staan. Door inkoopjuristen van de provincie worden jaarlijks specifieke dossiers gecontroleerd indien er vanuit een interne analyse mogelijke risico's blijken. Het is positief dat er gedurende het jaar achteraf (verbijzonderde) interne controles worden uitgevoerd. Hierin zijn de afgelopen jaren mooie stappen gezet. Dit is ook nodig omdat de controles in de primaire processen nog onvoldoende zijn ingericht om het risico van het niet voldoen aan de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen te voorkomen. Wij bevelen aan om in de primaire processen verdere stappen te zetten om de beheersing daar (controleerbaar) te verbeteren, bijvoorbeeld door kennis te verbeteren en vaker de inzet van de afdeling Inkoop aan de voorkant af te dwingen.

### Uit de controle komen onrechtmatigheden, deels doorlopend uit voorgaand jaar

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht. We hebben:

- kennisgenomen van de uitkomsten van de interne controles c.q. de spendanalyse;

- kennisgenomen van de juridische toetsing op de specifieke dossiers;
- zelfstandig een deelwaarneming uitgevoerd.

Op basis hiervan is het totaal aan geconstateerde fouten €1,64 miljoen (in 2021: €1,6 miljoen). Voor €0,64 miljoen betreft dit contracten die vorig jaar al als onrechtmatig zijn aangemerkt en waarvoor in 2022 nog kosten zijn gemaakt. Voor €0,5 miljoen zijn dit nieuwe onrechtmatigheden. Wij vragen de aandacht van het college om, waar mogelijk, voor deze dossiers herstelacties door te voeren. Daarnaast is voor één contract de resterende contractwaarde al als onrechtmatig aangemerkt, dit conform de mogelijkheden die het BBV hiertoe biedt. Hiermee zorgt dit dossier voor de komende jaren niet meer voor onrechtmatigheden (mits bestedingen in lijn liggen met ingeschatte contractwaarde).

Daarnaast komen uit onze controle twee andere aandachtspunten:

- Er zijn enkele dossiers die formeel onrechtmatig zijn (op basis van juridische vereisten), maar niet als een gekwantificeerde fout meetellen in onze controle. Het is belangrijk dat hier in de organisatie meer aandacht voor komt (met name in het primaire proces).
- Bij twee contracten is achteraf gebleken dat de contracten zijn ondertekend door medewerkers die niet mochten tekenen op basis van de mandaatregeling. De provincie heeft dit hersteld door het alsnog te laten ondertekenen door de juiste medewerker (inclusief communicatie naar de desbetreffende contractpartijen). Op basis hiervan is dit niet als onrechtmatigheid aangemerkt in onze controle. Wel vragen wij aandacht voor de naleving van de mandaatregeling.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening

**Rechtmatigheid**

Schattingen

Fraude en wet- &amp; regelgeving

Update interne beheersing

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen






# Rechtmatigheid – Geen begrotingsonrechtmatigheden

Een onderdeel van onze rechtmatigheidscontrole betreft de naleving van het budgetrecht van de Staten. Is op programma- of kredietniveau niet meer besteed dan waar u als Provinciale Staten toe besloten heeft? Op basis van artikel 6 van uw financiële verordening blijkt dat de begroting wordt vastgesteld op programmaniveau. Hierbij moet GS de Staten informeren als de verwachting bestaat dat de geautoriseerde lasten op programmaniveau dreigen te worden overschreden met meer dan 10% van het programmatotaal of groter dan 1% van de totale uitgaven van de primaire begroting per programma met een minimum van €100.000.

Begrotingsoverschrijdingen op programmaniveau (maar ook overschrijdingen van investeringskredieten) zijn in de basis onrechtmatig. Hierbij kunnen bepaalde onrechtmatigheden alsnog door de Staten worden geautoriseerd. Die tellen niet mee als onrechtmatigheid in het kader van onze controle. Er zijn echter ook overschrijdingen waar dit niet kan en die wij als onrechtmatigheid moeten aanmerken en moeten betrekken in het oordeel van de controleverklaring. Onderstaand hebben wij de overschrijdingen opgenomen en weergegeven of deze wel of niet meewegen in ons oordeel bij de jaarrekening. Hierbij zijn er ook een aantal kleinere overschrijdingen op kredieten; gezien de omvang zijn deze niet onderstaand gepresenteerd.

Programma	Lasten werkelijk	Overschrijdingen t.o.v. begroting (na wijziging)	Telt overschrijding mee voor het oordeel?	Toelichting
1. Ruimtelijke ontwikkeling	23.655	3.381	Nee	Er is sprake van corresponderende baten (subsidie Rijk). Hierdoor telt dit niet mee in ons oordeel.
2. Landelijk gebied	61.521	6.199	Nee	Er is sprake van corresponderende baten (subsidie Rijk). Daarnaast zijn er bestedingen die pas later in het jaar bekend zijn geworden en passen in het beleid. Hierdoor telt dit niet mee in ons oordeel.
4. Energietransitie	9.995	2.784	Nee	Eind 2023 zijn nog isolatievouchers uitgereikt aan tien gemeenten. Dit past in het beleid en was eigenlijk voorzien voor 2023. De overschrijding wordt onttrokken aan de reserve Energietransitie. De overschrijding telt niet mee in ons oordeel.
10. Overzicht overhead	64.498	1.889	Nee	Betreft overschrijdingen die als gevolg van verslaggevingsregelgeving (verwerking kosten nieuwe financiële systeem) eind 2022 nog ten laste van het resultaat zijn gekomen. De kosten passen in het provinciale beleid. Daarbij zal het college in 2023 een voorstel aan de Staten voorleggen ter verhoging van een hiermee samenhangend investeringskrediet. De overige overschrijding betreft kosten (o.a. inhuur) die pas laat in het jaar bekend werden en niet meer konden worden bijgesteld in de slotwijziging. Deze kosten passen ook in het beleid. Hiermee telt de overschrijding niet mee voor ons oordeel.





-  Aanbiedingsbrief
-  Onze kernboodschappen
-  Onze conclusies
-  Ontwikkelingen 2022
-  Jaarverslag
-  Jaarrekening
- Rechtmatigheid


## Schattingen

Fraude en wet- & regelgeving

Update interne beheersing

 Speerpunten

 Vooruitblik

 Onze samenwerking

 Bijlagen

# Schattingen

## De schattingen van het college nader uitgelicht

Bij het opstellen van de jaarrekening moet het college belangrijke boekhoudkundige schattingen, beoordelingen en aannames toepassen en toelichten. Wij hebben de belangrijkste schattingen, beoordelingen en aannames die door het college zijn gedaan beoordeeld en concluderen dat deze zijn gebaseerd op passende bewijsstukken en goed uitgebalanceerde overwegingen.

Onderstaande tabel bevat een overzicht van onze bevindingen met betrekking tot die schattingen en oordelen.

Schatting	Waarde (x €1 miljoen)		Oordeel		Opmerkingen
	2022	2021	2022	2021	
Afschrijvingen van materiële vaste activa	27,1	18,8	●	●	Het activabeleid van de provincie ligt ten grondslag aan de wijze van afschrijven op de materiële vaste activa. De geldende afschrijvingstermijnen voor investeringen in 2022 zijn in lijn met de Nota Investeren, Waarderen en Exploiteren (2022). De afschrijvingstermijnen van geactiveerde materiële vaste activa uit eerdere jaren worden niet gewijzigd op basis van de nieuwe nota. De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn gebruikelijk in de sector.
Waardering debiteuren en overige uitzettingen	11,8	4,5	●	●	De waardering van deze posten is adequaat bepaald.
De waardering van de grondexploitaties	12,9	4,6	●	●	Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitaties een betrouwbaar beeld geven van de waardering van uw grondexploitaties. De uitgangspunten die in de berekeningen gehanteerd worden zijn voor zover mogelijk onderbouwd met rapportages van externe partijen. Zie onderdeel: <a href="#">Hart van de Heuvelrug</a> .

● Controleverschil

● Optimistisch

● Evenwichtig

● Voorzichtig



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Rechtmatigheid

**Schattingen**

Fraude en wet- &amp; regelgeving

Update interne beheersing

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

# Schattingen

De schattingen van het college nader uitgelicht

Schatting	Waarde (x €1 miljoen)		Oordeel		Opmerkingen
	2022	2021	2022	2021	
De waardering gereed product en handelsgoederen (natuurgronden)	30,9	21,7	●	●	Nieuw aangekochte panden en ruilgronden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Gronden binnen NNN, worden direct afgewaardeerd tot €1 per m <sup>2</sup> . Voor 2022 is ook de aankoop van grond in de Groene Contour direct afgewaardeerd tot €1 per m <sup>2</sup> . Per jaareinde wordt voor de in bezit zijnde panden ingeschat of afwaardering tot lagere marktwaarde noodzakelijk is. De waardering van de natuurgronden is adequaat toegelicht in de jaarrekening.
De waardering en indexatie van de APPA-voorziening	8,1	11,0	●	●	De voorziening voor wethouderspensioenen (APPA) per eind 2022 is onderbouwd met actuariële berekeningen berekend door een externe serviceorganisatie. Deze organisatie heeft de uitgangspunten uit de circulaire van het ministerie gebruikt. Daarnaast is de voorziening geïndexeerd met 11,96%; dit betreft het index per 1 januari 2023 van het ABP. Het nieuwe collegelid is meegenomen in de voorziening. Wij zijn akkoord met de uitgangspunten die de provincie Utrecht heeft gehanteerd.
De juistheid en volledigheid van de voorziening verloopsparen	3,8	3,7	●	●	Wij hebben vastgesteld dat de voorziening is gevormd op basis van de beste inschatting die de provincie kan maken. De grondslagen die zijn gehanteerd zijn geschikt.

Controleverschil

Optimistisch

Evenwichtig

Voorzichtig





- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Rechtmatigheid
- Schattingen
- Fraude en wet- & regelgeving**
- Update interne beheersing
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Fraude en wet- en regelgeving

Geen aanwijzingen of signalen van fraude geïdentificeerd. Twee casussen geconstateerd inzake in strijd handelen met de gedragscode ambtelijke integriteit 2020.

## Onze nieuwe controleverklaring

Wij hebben tijdens onze controle bijzondere aandacht besteed aan het proces dat het college heeft opgezet om frauderisico's en risico's op het niet naleven van wet- en regelgeving te identificeren. De uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten hebben wij voor het eerst gerapporteerd in onze nieuwe controleverklaring. Hieronder geven wij u inzicht in onze belangrijkste bevindingen.

In dat kader hebben wij geconstateerd dat het college gestructureerd een frauderisicoanalyse uitvoert als onderdeel van het organisatiebrede risico-inschattingsproces. Wij zien hierbij dat minimaal tweemaal per jaar een gedegen risicoanalyse wordt uitgevoerd, waarbij fraude wordt meegenomen. Gezien de specifieke aandacht voor fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving adviseren wij blijvende aandacht te besteden specifiek aan risico's rondom fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

## Fraude en integriteit

Fraude is een ernstig maatschappelijk probleem dat burgers, ondernemingen en de overheid financieel benadeelt. Het voorkomen en opsporen van fraude binnen uw organisatie is primair de verantwoordelijkheid van het college en het management. In dat kader verwachten wij dat het college een frauderisico-managementsysteem heeft geïmplementeerd dat bijdraagt aan het voorkomen en detecteren van fraude. Wij hebben de opzet en de implementatie van de relevante aspecten van het frauderisicomanagementsysteem geëvalueerd, zoals gedragscode, klokkenluidersregeling, incidentenregistratie, onderzoeksprotocol en frauderisicoanalyse en hebben, voor zover wij dit noodzakelijk achten, de werking getoetst van het frauderisicomanagementsysteem.

Hierbij hebben wij geen tekortkomingen geconstateerd.

## Verantwoordelijkheden van het college en de Staten

De primaire [verantwoordelijkheid](#) voor het voorkomen en opsporen van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving berust bij degenen die belast zijn met governance van de provincie (de Staten) en het college. Vanuit PwC hebben we recent een [blog](#) gepubliceerd die ingaat op de rol van gemeenteraden en de Provinciale Staten bij het voorkomen van fraude en corruptie. De blog belicht de verantwoordelijkheden van de organisatie en hoe u deze kunt aanpakken.

Als uw accountant is het [onze verantwoordelijkheid](#) om onze controle te plannen en uit te voeren om redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening als geheel geen materiële onjuistheden bevat, of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, rekening houdend met het toepasselijke wettelijke en regelgevende kader. Door de inherente beperkingen van een controle is het risico onvermijdelijk dat sommige materiële onjuistheden in de jaarrekening onopgemerkt blijven.

## Geen aanwijzingen of signalen van fraude of niet-naleving van wet- en regelgeving geïdentificeerd

Tijdens de controle van de jaarrekening 2022 zijn geen aanwijzingen van fraude geconstateerd. Wel heeft de organisatie twee casussen bij ons gemeld inzake het in strijd handelen met de gedragscode ambtelijke integriteit 2020. Twee medewerkers hebben hun nevenwerkzaamheden niet gemeld die wel in strijd waren met de gedragscode. Na constatering van de feiten zijn correctieve maatregelen genomen.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
  - Rechtmatigheid
  - Schattingen
  - Fraude en wet- & regelgeving
- Update interne beheersing**
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Update interne beheersing

Geen nieuwe significante tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersing

## Geen nieuwe significante tekortkomingen in de interne beheersing

In onze rapportage interim-bevindingen 2022 zoals gerapporteerd aan het college hebben wij ons beeld gegeven van de interne beheersing van de provincie Utrecht.

Naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole hebben wij geen nieuwe belangrijke aandachtspunten in de interne beheersing geconstateerd.

## Geen nieuwe bevindingen ten aanzien van uw IT-omgeving

Wij zijn op grond van artikel 2:393 lid 4 BW verplicht melding te maken van onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze werkzaamheden richten zich op de algemene IT-beheersingsmaatregelen rondom de systemen SAP (financiële administratie), AFAS (salarisadministratie) en SRS (subsidieregistratiesysteem).

In onze boardletter hebben wij de belangrijkste aandachtspunten al gerapporteerd. Wij hebben geen nieuwe bevindingen naar aanleiding van deze werkzaamheden.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Speerpunten

Bij de uitvoering van de controle kunt u ons specifieke speerpunten meegeven. In dit hoofdstuk geven we onze bevindingen over die speerpunten.

# 06



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Speerpunt 1: beheersing nieuwe subsidieproces

Als speerpunt is aan ons meegegeven om inzicht te krijgen in de stappen die worden gezet in het nieuwe subsidieproces. In onze boardletter van 20 december 2022 hebben we aandacht gevraagd voor enerzijds een juiste conversie naar het nieuwe subsidiesysteem en anderzijds de inrichting van de interne beheersing hieromtrent zodat waarborgen in het systeem zitten om de volledigheid van de aangevraagde subsidies te waarborgen.

De afgelopen jaren heeft de beheersing van het subsidieproces veel aandacht gekregen. Doordat er geen duidelijk subsidiesysteem was, moesten er veel extra controlewerkzaamheden worden uitgevoerd om een betrouwbare verwerking in de begroting en de jaarrekening te waarborgen (zoals het maken van een aansluiting tussen de beschikte subsidies en de lasten in de financiële administratie). Deze werkwijze is foutgevoelig en zorgde ook voor veel extra handelingen.

Als onderdeel van een verandertraject subsidies is in 2022 hard gewerkt om de kwaliteit van het subsidieproces te verbeteren. Voorbeelden hiervan zijn:

- het laten vaststellen van een nieuwe Algemene Subsidie Verordening (op 23 maart 2022 door PS vastgesteld);
- het doorlichten van processen en het zorgen voor optimalisatie van processen met het versnellen van de doorlooptijd, digitalisering en het verhogen van de kwaliteit;
- het implementeren van een nieuw subsidiesysteem; en
- het investeren in voldoende capaciteit en kennis (inclusief *soft skills*) bij medewerkers.

Per begin 2023 is het nieuwe subsidiesysteem SAP CRM live gegaan. Hierbij is vrijwel 80% van het systeem al ingericht. Hierbij kan gedacht worden aan het inrichten van een gestandaardiseerd proces in het systeem met een workflow voor de afhandeling van subsidieaanvragen en vaststellingen, het loggen van alle stappen die gezet zijn in het proces en de inrichting van functiescheidingen.

Daarbij is ook een aansluiting gemaakt tussen het subsidiesysteem en het financiële systeem. In de komende maanden worden diverse functionaliteiten in het systeem verder ingericht. Hierbij wordt ook gekeken naar de inrichting van managementinformatie en het kunnen gebruiken van data om het proces verder te verbeteren. Ook bestaat de wens om het aanvraagportaal verder te digitaliseren.

Ten opzichte van het huidige systeem kan het nieuwe systeem grote (operationele) voordelen hebben ten aanzien van dataregistratie, monitoring van doorlooptijden en workflowregistratie. Daarnaast moet een koppeling tussen het nieuwe subsidiesysteem en het financiële systeem handmatige handelingen verminderen, wat de kans op fouten beperkt en efficiëntie met zich meebrengt. Om uiteindelijk betrouwbare informatie uit het systeem te waarborgen en ook meer gebruik te kunnen maken van het systeem voor bijvoorbeeld interne controle of de accountantscontrole is het belangrijk dat verbeteringen worden doorgevoerd in de algemene beheersingsmaatregelen in de IT-omgeving.

In 2023 zullen wij in nader detail kijken naar de inrichting van het subsidie-systeem (inclusief de waarborgen die in het systeem zijn opgenomen) en daarmee ook de details van het subsidieproces. In onze boardletter zullen wij de hoofdlijnen hiervan aan u rapporteren.

Wij willen u de volgende aandachtspunten meegeven:

- Zorg voor voldoende opleiding bij het gebruik van SAP CRM.
- Zorg ervoor dat IT-beheersingsmaatregelen rondom SAP CRM op orde zijn, zodat gebruik kan worden gemaakt van *application controls* (een alternatief is de inzet van CMP-monitors).
- Formuleer mijlpalen in het vervolgproces en evalueer deze periodiek.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Speerpunt 2: Algemene risicobeheersproces (o.a. inflatie, cashflow en klimaatrisico's)

Een ander speerpunt waar we expliciet over rapporteren is het risicobeheersproces van de provincie Utrecht. Risicobeheer is een breed begrip en kan toezien op diverse onderdelen. Wij hebben nadere gekeken naar de risico-inschatting van de provincie op de onderwerpen externe marktontwikkelingen, klimaatrisico's en fraude-inschatting.

Heel breed wordt het risicobeheersproces beschreven in de Kernnota Weerstandsvormogen en Risicobeheersing 2020. De geformuleerde risico's worden opgeslagen en gevolgd in het systeem Naris. De actualisatie van de risico's vindt minimaal twee keer per jaar plaats, namelijk bij het opstellen van de begroting en van de jaarrekening.

Om Naris juist en volledig ingevuld te krijgen is informatie vanuit de organisatie/verschillende processen noodzakelijk. Deze informatie kan alleen worden verkregen indien de verantwoordelijke voor het proces ook met een risicobril naar het proces kijkt. Daarom wordt gedurende het jaar gewerkt aan kennis- en gedragsontwikkeling via trainingen waarin ook risico-inschatting ruimte krijgt. Door dit onderwerp ook onderdeel te laten zijn van de primaire processen (bijvoorbeeld in een werkoverleg) wordt het risicogestuurd werken steeds meer gestimuleerd. In 2023 zal dit worden geëvalueerd.

### Externe marktontwikkelingen zoals inflatie

Externe marktontwikkelingen zijn ontwikkelingen waar de provincie geen invloed op kan uitoefenen en die moeilijk voorspelbaar zijn. Toch moet de provincie hier rekening mee houden in de begroting. De inkomsten en uitgaven worden conform de regels vanuit de financiële verordening geïndexeerd. De huidige inflatie heeft direct impact op de verwachte materiële lasten. De indexatie in het Meerjareninvesteringsplan 2022 is vastgesteld op 11,56%.

Aangezien de provincie een historie kent van onderbesteding van de lasten van circa 10%, is besloten om de inflatie op de materiële lasten niet door te rekenen. De indexering wordt hierbij voor 2022 met name opgevangen door de ruimte ontstaan door onderbesteding. Hierdoor zien we in de jaarrekening 2022 ook dat de onderbesteding op de kosten minder is dan in voorgaande jaren (dit jaar met name meer baten die het jaarrekeningresultaat bepalen).

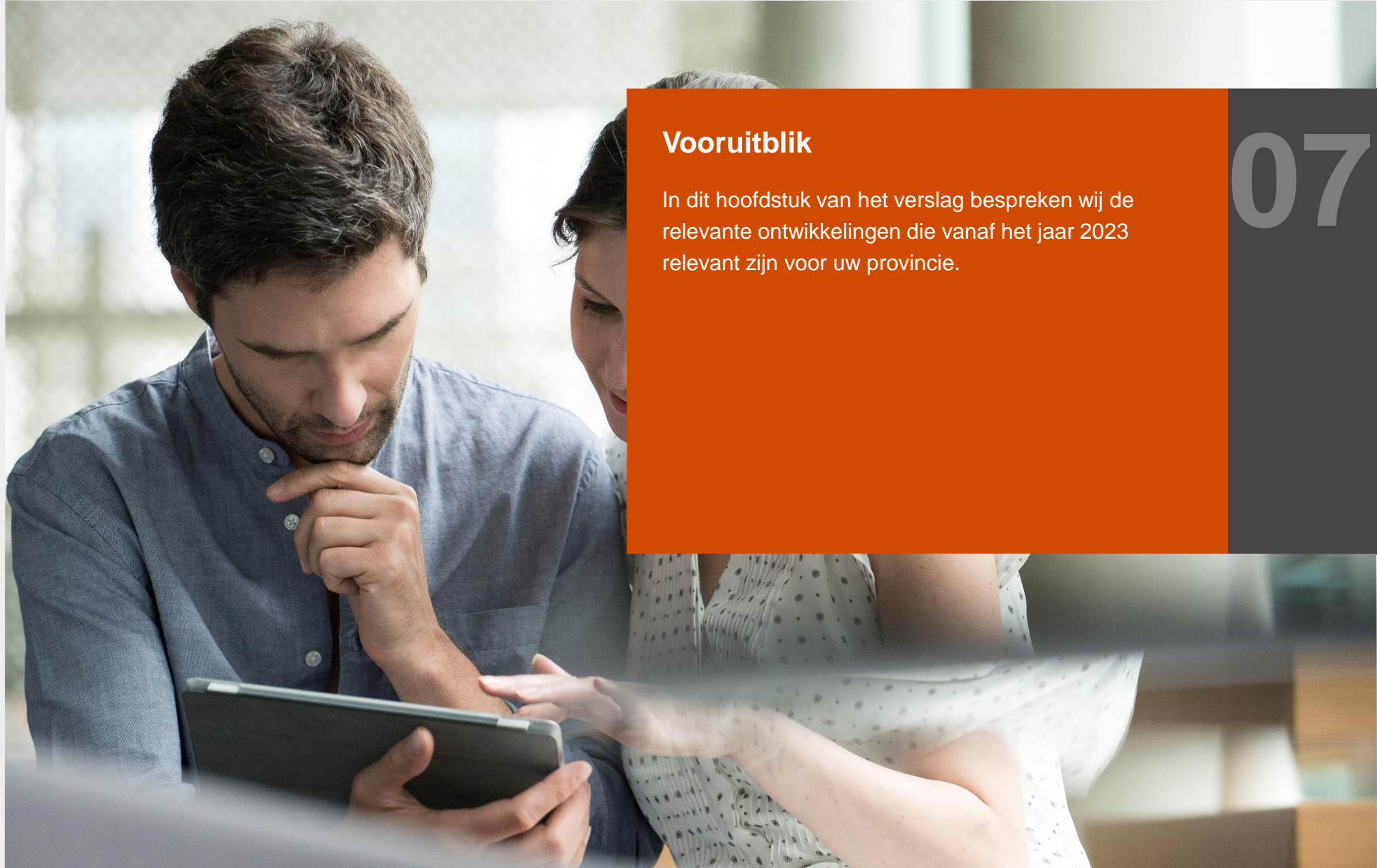
### Cashflow

Door de huidige marktontwikkelingen is het beschikbaar hebben van gelden nog belangrijker geworden. Deze functie is belegd bij de treasurer van de provincie. Er wordt gewerkt aan het verder invullen van sturing op de liquiditeitspositie. Zo wordt een kwartaalrapportage uitgebracht om inzicht te bieden in de ontwikkeling. Mede gezien de grote opgaven van de komende jaren en de geldstromen die daarmee gepaard gaan, blijft het beheersen van de kasstromen een belangrijke opgave.

### Klimaatrisico's

De provincie is bezig met het ontwikkelen van een meer structureel programma waarin klimaatbeheersing een explicietere rol krijgt. Op dit moment krijgt klimaat wel aandacht maar gebeurt dit gefragmenteerd over diverse projecten heen. Het meer expliciet en op centraal niveau kijken naar klimaatrisico's en de gevolgen voor de provinciale activiteiten is naar onze mening van belang. Dit aangezien we zien dat klimaatrisico's een steeds grotere impact krijgen (o.a. hittestress, overstromingen, schaarste van water, maar ook heel duidelijk de gevolgen van stikstof). Het rapporteren over duurzaamheid en de klimaatdoelstellingen krijgt steeds meer aandacht. Zie ook de volgende [sheet](#).

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik**
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Klimaat en duurzaamheid
- Cybersecurity
- Onze samenwerking
- Bijlagen



## Vooruitblik

In dit hoofdstuk van het verslag bespreken wij de relevante ontwikkelingen die vanaf het jaar 2023 relevant zijn voor uw provincie.

# 07

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Rechtmatigheidsverantwoording**
- Klimaat en duurzaamheid
- Cybersecurity
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Rechtmatigheidsverantwoording

## In de jaarrekening 2022 is een proefrechtmatigheidsverantwoording opgenomen

Vanaf jaarrekening 2023 moet het college een rechtmatigheidsverantwoording afleggen, waarin onderbouwd wordt uiteengezet welke fouten en onduidelijkheden er zijn geconstateerd in het kader van rechtmatigheid.

In uw jaarrekening 2022 is alvast een proefversie opgenomen (bijlage 5). Wij gaan graag met u in gesprek over de mate van detail die hierin is opgenomen en de verwachting vanuit de Staten. Hiernaast ziet u de stand van zaken inzake het besluitvormingsproces.

De provincie wacht met o.a. het aanpassen en vast laten stellen van de financiële verordening, controleverordening en andere zaken tot o.a. de wijziging van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('BADO') landelijk is doorgevoerd.

## Regels voor begrotingsonrechtmatigheid moeten in de financiële verantwoording worden vastgelegd

In de verantwoording moet het college toelichten wat de begrotingsonrechtmatigheden zijn. De commissie BBV adviseert om tussen de Staten en het college af te spreken hoe afwijkingen van de begroting geïnterpreteerd worden in het kader van het uitoefenen van het budgetrecht door de Staten. Bijvoorbeeld door de huidige uitwerking van de Kadernota rechtmatigheid te bevestigen in de verordening. Begrotingsonrechtmatigheden die binnen de beleidskaders van de Staten passen, moeten worden opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (voor zover de verantwoordingsgrens is overschreden), maar worden dan niet nader toegelicht in de rechtmatigheidsverantwoording.

Vereiste communicatie op grond van controlestandaarden	Heeft het college al afspraken gemaakt over deze onderwerpen?		
	Ja	Onder handen	Nee
De verantwoordingsgrens voor 2023 is bepaald op basis van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves	●		
De verantwoordingsgrens voor 2023 is vastgesteld door de Staten			●
Het normenkader 2023 is onderhanden of de datum van vaststelling door de Staten is gepland		●	
De financiële verordening is herzien indien er staat dat de accountant de rechtmatigheid toetst			●
De financiële verordening bevat op welke wijze wordt omgegaan met begrotingsonrechtmatigheden			●
Het college en de Staten hebben overeenstemming over de mate van detail in de paragraaf Bedrijfsvoering			●
Het interne controleplan van de provincie bevat een scoping van de processen en balansposten, risicoanalyses per proces en post en de controleaanpak		●	

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Klimaat en duurzaamheid**
- Cybersecurity
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Klimaat en duurzaamheid

## Sturen op realisatie van klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen

Om het klimaatverdrag van Parijs te realiseren heeft de provincie een belangrijke maatschappelijke rol en taak om gezamenlijk met gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Daarnaast zijn er ook andere complexe duurzaamheidsopgaven zoals klimaatadaptatie en het verbeteren van de leefomgeving. Om beter op deze opgaven te kunnen sturen adviseren wij om klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen onderdeel te laten zijn van de P&C-cyclus. Daarvoor onderkennen we vijf stappen (zie ook [blog](#)). Provincie Utrecht heeft al aan diverse stappen invulling gegeven (luister naar voormalig Statenlid Marc de Droog in onze [podcast Breed perspectief op lokale overheden](#)).

### Stap 1 en 2: Bepaal de opgaven en kansrijke maatregelen

Provincie Utrecht heeft zich gecommitteerd aan het klimaatakkoord. In diverse programma's zijn doelstellingen hiertoe opgenomen en er is ook een concernbrede doelstelling geformuleerd. Een CO<sub>2</sub>-routekaart is opgesteld (voor de organisatie) en met het project Drawdown zijn de opgaven en kansrijke maatregelen voor de regio bepaald ([link](#)) verdeeld naar vijf impactsectoren op basis van de geschatte 'opbrengst' aan CO<sub>2</sub>-reductie. Provincie, gemeenten en regionale initiatieven geven samen invulling aan deze maatregelen in een regeneratief klimaatplan.

### Stap 3: Bepaal de stuurindicatoren (input/output) bij de transitiepaden

Monitoren, reflecteren, leren en bijsturen zijn cruciaal om de doelstellingen te realiseren en getuigen van professionaliteit. Voor de indicatoren is het verstandig om aan te sluiten bij de landelijke gegevens, metingen en normen, die beschikbaar zijn. Zo wordt een gemeenschappelijke taal gebruikt waarlangs de voortgang kan worden gevolgd. Provincie Utrecht heeft per 'klimaattafel' (impactsectoren) de indicatoren bepaald en vastgelegd in de Klimaatmonitor voor alle broeikasgassen.

Deze [Klimaatmonitor](#) laat zien wat de stand van zaken is met betrekking tot de reductie (met een vertaging van minimaal een jaar), maar geeft minder inzicht op (de realisatie van) tussentijdse mijlpalen. Dat laatste zou helpen bij de tussentijdse sturing.

### Stap 4: Veranker de sturing in de P&C-cyclus

Ook voor duurzaamheidsdoelstellingen geldt de kracht van de P&C-cyclus, waarin kaderstelling en verantwoording is verankerd en de Staten de controlerende rol kunnen invullen. De Staten hebben in een motie op 29 juni 2022 het college opgeroepen een P&C-cyclus voor de beheersing van de klimaatmaatregelen uit te werken. De verwachting is dat dit binnenkort wordt gedeeld met de Staten. Van belang is dat daarmee de (tussentijdse) resultaten van de klimaattafels goed te volgen zijn en een integraal overzicht wordt gerealiseerd. Uitbreiding met andere duurzaamheidsaspecten (bijvoorbeeld biodiversiteit, circulariteit) kan het integrale beeld versterken. Daarnaast is het aan te bevelen om bij alle besluitvorming ook specifiek de consequenties voor de klimaatdoelen mee te wegen. De staten zijn op 7 februari jl. geïnformeerd over een paragraaf klimaat in de P&C-cyclus.

### Stap 5: Verrijk het inzicht met de impact op de brede welvaart

Het begrip duurzaamheid wordt tegenwoordig breder gebruikt dan alleen voor milieu en klimaat, zoals bij de Sustainable Development Goals (SDG). CBS stelt sinds 2020 de Monitor Brede Welvaart op en biedt een vaste set aan indicatoren om de ontwikkeling van welvaart in de brede zin van het woord (economisch, ecologische en sociaal-maatschappelijk) in kaart te brengen. Samen geven deze indicatoren vergelijkbaar inzicht in duurzaamheid in brede zin. De provincie Utrecht heeft deze monitor opgenomen als onderdeel van de P&C-cyclus; de Staten kunnen daarmee de diverse 'kapitalen' in samenhang meewegen bij de besluitvorming en de prioritering.



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Klimaat en duurzaamheid
- Cybersecurity**
- Onze samenwerking
- Bijlagen

# Cybersecurity: nieuwe Europese richtlijn met strengere eisen (1/2)

## Cybersecurity moet onder continue aandacht blijven

Blijvende aandacht voor cyberweerbaarheid is noodzakelijk voor de continuïteit en veiligheid van data binnen de provincie. Cybersecurity-incidenten (bijvoorbeeld ransomwareaanvallen) kunnen een grote impact hebben op de primaire processen en de bedrijfsvoering. Wij hebben als onderdeel van onze IT-audit functionarissen gesproken op het gebied van cybersecurity.

We hebben begrepen dat er zich geen significante (cyber)incidenten hebben voorgedaan met een eventuele impact op de controle.

## Een relevante ontwikkeling op het gebied van cybersecurity voor de provincie Utrecht is de komst van de nieuwe Europese NIS2-richtlijn

Het doel van deze richtlijn is het verhogen van het algemene niveau van cybersecurity binnen de EU. Vanuit de nieuwe richtlijn verwachten wij strengere normen, meer aandacht voor governance en meer verantwoordelijkheden voor bestuursleden. Nieuw is hierbij dat niet-naleving beboet kan worden en bestuursleden persoonlijk aansprakelijk kunnen worden gesteld.

Deze richtlijn is eind 2022 goedgekeurd door het Europees Parlement, waarbij de lidstaten 21 maanden de tijd hebben om deze richtlijn te implementeren in nationale wetgeving. In Nederland zal hier invulling aan gegeven worden door middel van de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Wbni).

Organisaties die als 'essentieel' of 'belangrijk' worden beschouwd moeten vanaf het derde kwartaal van 2024 aan deze regels voldoen. Vanaf dat moment zal hier naar verwachting ook op gehandhaafd gaan worden.

Voor lokale overheden (waaronder provincies) geldt dat de NIS2-richtlijn deze als optioneel als 'essentieel' kenmerkt. Dit houdt in dat lidstaten bij de implementatie van de richtlijn zelf kunnen besluiten in hoeverre deze dienstverlening als 'essentieel' wordt gezien. Daarnaast kunnen provincies mogelijk ook gekenmerkt worden als essentieel vanuit de 'essentiële' sector transport (weg).

We adviseren de provincie Utrecht een zelfevaluatie uit te voeren op het moment dat de reikwijdte van de NIS2-richtlijn op nationaal niveau duidelijk is. Daarmee kan bepaald worden wat de impact van de NIS2-richtlijn is op uw organisatie en indien dat het geval kunnen de benodigde stappen worden uitgevoerd om aan de NIS2-richtlijn te voldoen. Het is hierbij van belang dat deze stappen afgerond zijn vóór het derde kwartaal van 2024.

## De belangrijke stappen ter voorbereidingen nader uitgelicht

Belangrijke stappen ter voorbereiding op de NIS2-richtlijn

- Uitvoeren van een cybersecurityrisicoanalyse om eventuele lacunes met betrekking tot de richtlijn op te sporen. Let op, het gaat hierbij primair om risico's voor de maatschappij en de economie.
- Identificeren en implementeren van de benodigde cybersecuritymaatregelen die geschikt en proportioneel zijn.
- Implementeren van een proces voor het tijdig melden van significante cybersecurity-incidenten.
- Ontwerpen en implementeren van monitoringmechanismen om de effectiviteit van de maatregelen continu te valideren.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Klimaat en duurzaamheid
- Cybersecurity**
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## Cybersecurity: nieuwe Europese richtlijn met strengere eisen (2/2)

Op basis van de gesprekken die wij hebben gevoerd rondom cybersecurity, zien wij dat uw organisatie zich bewust is van de implicaties van de nieuwe Europese richtlijn NIS2. Het tijdig en met de juiste kennis, capaciteit en middelen inspelen op de organisatorische en technische veranderingen, om aan de richtlijn te voldoen is belangrijk.

Als het gaat om cybersecurity blijkt uit de gesprekken die we hebben gevoerd dat er steeds intensiever wordt samengewerkt met andere provincies om informatierisicomanagement te verbeteren.

Deze samenwerking kan verdere ondersteuning bieden om op een zo goed mogelijke manier in te spelen op de NIS2-richtlijn.

### Verder aandachtspunten rondom cybersecurity

- Cybersecurity stopt niet bij de grenzen van de organisatie. Leveranciers- en contractmanagement is daarom een belangrijk onderdeel van cybersecurity.
- Om cybersecurity een integraal onderdeel van de organisatie te maken is kennis en expertise ook binnen afdelingen en processen van belang (voor het identificeren van risico's).
- Het verder formaliseren en definiëren van risico's en maatregelen rondom cybersecurity en informatieveiligheid is nodig om cybersecurity naar een volgend niveau te brengen.



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking**
- Bijlagen



## Onze samenwerking

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe wij hebben samengewerkt met u en uw medewerkers.

# 08



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking**
- Bijlagen

# Onze samenwerking

## Jaarrekeningcontroleproces vraagt aandacht

Afgelopen periode hebben we intensief ingezet op de samenwerking omdat deze essentieel is bij een goede afwikkeling van de jaarrekeningcontrole. Wij zien dat de provincie heeft geïnvesteerd in (tijdelijk) personeel om zo voldoende capaciteit beschikbaar te hebben voor het aanleveren van specificaties en beantwoording van vragen. Daarbij waren er duidelijke communicatielijnen en hebben we samen regelmatig overleg gehad over de status van de controle.

De onderlinge samenwerking is prettig verlopen, wel zien we dat het proces van de jaarrekeningcontrole nadrukkelijk aandacht verdient. Wij zien hierbij een aantal waarnemingen:

- Dossiers waar een goede interne controle (door Team ao/ic en VIC-auditor) wordt uitgevoerd, nemen toe in kwaliteit (o.a. subsidies/aanbestedingen).
- Een aantal belangrijke jaarrekeningdossiers (zoals grondexploitaties) is met vertraging opgeleverd.
- De eerste oplevering van bepaalde controledossiers is nog van onvoldoende niveau (zoals reserves, niet uit de balans blijkende verplichtingen). We zien hierbij dat de 'basisnorm' voor oplevering niet altijd wordt gehaald en dat dit ook onvoldoende uit de interne review blijkt. Soms wordt hierbij gekozen voor een snelle aanlevering, terwijl een adequate kwalitatief goede review juist bepaalde slordigheden of fouten in de oplevering zou voorkomen.
- De doorlooptijd en de diepgang van de beantwoording van vragen door de organisatie zijn een belangrijk aandachtspunt, mede omdat informatie en antwoorden uit de bredere organisatie moeten worden aangeleverd. Indien die kwaliteit van oplevering kan toenemen, zal dit ook minder centrale reparatie vragen.

- In een jaarrekeningproces is het belangrijk om af en toe van een afstand met kennis van zaken en een helicopterview te kijken naar bijvoorbeeld de jaarrekening of de financiële ontwikkelingen. Hiermee kan vaak al een groot deel van de bevindingen worden gesignaleerd en kan hier tijdig actie op worden uitgevoerd. Ons beeld is dat deze blik nu door de beperkte capaciteit en tijdsdruk onder druk komt te staan.

Het is belangrijk dat hier komend jaar actie op wordt ondernomen. Wij hebben afgesproken dat wij onze meer gedetailleerde waarnemingen delen met de organisatie en ook een goede gezamenlijke evaluatie zullen uitvoeren.

### Geen bevindingen te melden rondom onafhankelijkheid

Wij hebben onze naleving van externe normen en ons wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid met betrekking tot onze dienstverlening in 2022 bewaakt en bevestigd dat wij aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking

## Bijlagen

- SiSa
- Wet normering topinkomens
- Materialiteit
- Verhoogde risico's
- Onze controletools
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

## Bijlagen

In de eerste bijlage beschrijven we de uitkomsten van de werkzaamheden ten aanzien van de SiSa-bijlage. Daarna staan we stil bij onze controle van de WNT-verantwoording. Vervolgens lichten we de materialiteit toe. Tot slot geven we een update over de verplichte communicatie

# 09

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

## SiSa

Wet normering topinkomens

Materialiteit

Verhoogde risico's

Onze controletools

Communicatie

Verantwoordelijkheden

# SiSa

## Geen bevindingen in de SiSa-bijlage

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2022. In 2022 zijn er weer veel SiSa-regelingen bijgekomen. Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het BADO zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:

- €12.500 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan €125.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000;
- €125.000 indien de omvangsbasis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. In de [volgende tabel](#) hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen. Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2022 vastgesteld.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Spierpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

**SiSa**

Wet normering topinkomens

Materialiteit

Verhoogde risico's

Onze controletools









Communicatie

Verantwoordelijkheden

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout/onzekerheid
1	BZK C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed	N.v.t	N.v.t	N.v.t
2	BZK C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	N.v.t	N.v.t	N.v.t
3	BZK C41	Specifieke uitkering Regeling flexibele inzet woningbouw	N.v.t	N.v.t	N.v.t
4	BZK C59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI-gebieden	N.v.t	N.v.t	N.v.t
5	BZK C67	Programma Kansenmakersteam ten behoeve van de opgave Provinciale Regie Tafel Migratie en Integratie Provincie Utrecht	N.v.t	N.v.t	N.v.t
6	BZK C81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	N.v.t	N.v.t	N.v.t
7	BZK C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	N.v.t	N.v.t	N.v.t
8	lenW23 E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	N.v.t	N.v.t	N.v.t
9	lenW E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	N.v.t	N.v.t	N.v.t
10	lenW E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen	N.v.t	N.v.t	N.v.t
11	lenW E17	Regeling specifieke uitkering Maas-pilots	N.v.t	N.v.t	N.v.t
12	lenW E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020–2021	N.v.t	N.v.t	N.v.t
13	lenW E33	Incidentele specifieke uitkering MIRT 2017–2019 (Beter benutten)	N.v.t	N.v.t	N.v.t

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2022 vastgesteld.



-  Aanbiedingsbrief
-  Onze kernboodschappen
-  Onze conclusies
-  Ontwikkelingen 2022
-  Jaarverslag
-  Jaarrekening
-  Spierpunten
-  Vooruitblik
-  Onze samenwerking
-  Bijlagen

## SiSa

Wet normering topinkomens

Materialiteit

Verhoogde risico's

Onze controletools

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout/onzekerheid
14	lenW E52	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2021	N.v.t	N.v.t	N.v.t
15	lenW E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	N.v.t	N.v.t	N.v.t
16	lenW E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021	N.v.t	N.v.t	N.v.t
17	lenW E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	N.v.t	N.v.t	N.v.t
18	lenW E68	Fietsbrug A12 (onderdeel van 'no regret'-pakket UNed)	N.v.t	N.v.t	N.v.t
19	lenW E74	Tijdelijke regeling specifieke uitkeringen decentraal spoor	N.v.t	N.v.t	N.v.t
20	lenW E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	N.v.t	N.v.t	N.v.t
21	lenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022–2023	N.v.t	N.v.t	N.v.t
22	lenW E85	Tijdelijke regeling specifieke uitkeringen intelligente verkeersregelininstallaties	N.v.t	N.v.t	N.v.t
23	EZK F11	Regeling specifieke uitkering MKB Deals	N.v.t	N.v.t	N.v.t
24	EZK F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018–2023	N.v.t	N.v.t	N.v.t
25	EZK F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	N.v.t	N.v.t	N.v.t
26	EZK F25	MIT-regeling	N.v.t	N.v.t	N.v.t
27	LNV L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	N.v.t	N.v.t	N.v.t

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2022 vastgesteld.





- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

**SiSa**

Wet normering topinkomens

Materialiteit

Verhoogde risico's

Onze controletools

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout/onzekerheid
28	LNV L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	N.v.t	N.v.t	N.v.t
29	LNV L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma natuur	N.v.t	N.v.t	N.v.t
30	LNV L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders	N.v.t	N.v.t	N.v.t

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2022 vastgesteld.



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Wet normering topinkomens**
- Materialiteit
- Verhoogde risico's
- Onze controletools
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

# Wet normering topinkomens

De bezoldiging van uw topfunctionarissen is juist verantwoord in de WNT-bijlage

## Geen controlebevindingen in de WNT-verantwoording 2022

Als onderdeel van onze controle hebben wij de naleving van de Wet normering topinkomens ('WNT') gecontroleerd. Uit onze controle blijken geen bevindingen. Op grond van de wet zijn de statengriffier en de provinciesecretaris aangewezen als topfunctionaris. Hun bezoldiging is juist en volledig verantwoord in de bijlage WNT in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op: <https://www.topinkomens.nl>.

## De WNT is in 2022 beperkt gewijzigd

In 2022 is er voor de WNT weinig gewijzigd ten opzichte van 2021. Wel zijn de bedragen geïndexeerd op basis van de loonontwikkeling in de sector overheid. De wettelijke, maximale bezoldiging voor topfunctionarissen is aangepast van €209.000 in 2021 naar €216.000 in 2022.

### Bijlage WNT



U hebt twee topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening 2022.



De twee topfunctionarissen zijn beiden in loondienst.



U hebt in 2022 geen ontslagvergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Wet normering topinkomens
- Materialiteit**
- Verhoogde risico's
- Onze controletools
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

# Materialiteit

## De materialiteit is gedurende de controle toegenomen

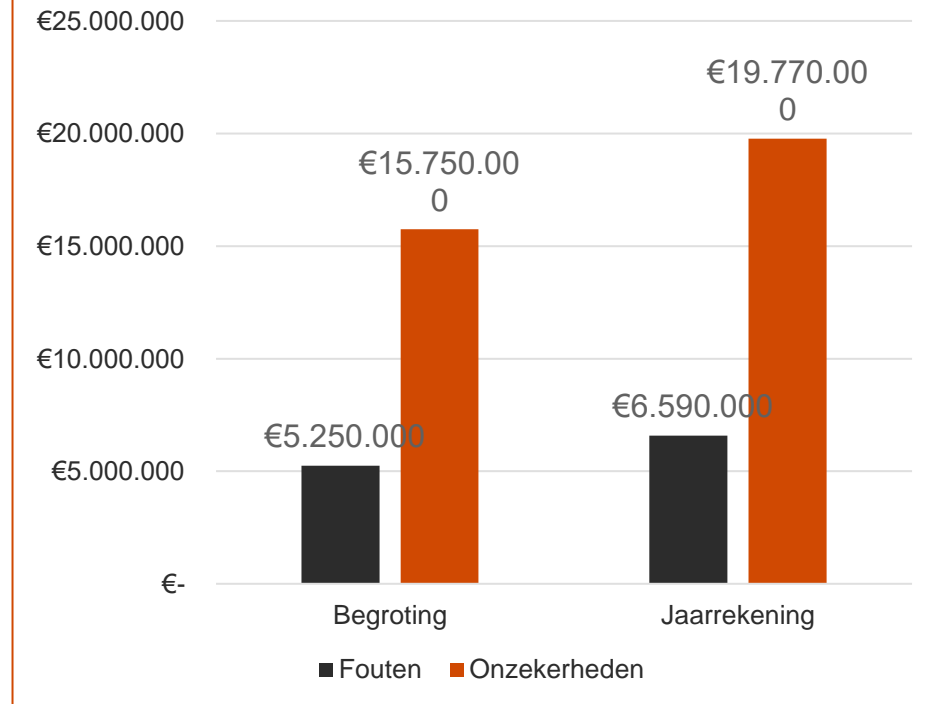
### De gehanteerde materialiteit is €6,59 miljoen

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening' in onze controleverklaring. Afwijkingen worden als materieel beschouwd wanneer redelijkerwijs kan worden verwacht dat ze, elk afzonderlijk of in totaal, gevolgen kunnen hebben voor de economische beslissingen die gebruikers op grond van de jaarrekening nemen.

In het BADO zijn de goedkeuringstoleranties bepaald die de accountant ten behoeve van de oordeelsvorming over de jaarrekening van de provincie hanteert. De grondslag voor het bepalen van deze toleranties betreft de totale werkelijke kosten van de provincie, inclusief de toevoegingen aan de bestemmingsreserves. Materialiteit bepaalt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en het effect van vastgestelde afwijkingen op onze verklaring.

In ons controleplan hebben wij een materialiteit vastgesteld van €5,25 miljoen. De materialiteit wordt echter geactualiseerd op basis van de feitelijke financiële gegevens en wijzigingen in uw organisatie en omgeving gedurende het hele jaar. Aangezien de werkelijke lasten, inclusief dotaties aan de bestemmingsreserves, hoger zijn dan in de programmabegroting op basis waarvan wij onze initiële materialiteit hebben berekend, heeft er op basis van de wettelijke uitgangspunten een verhoging plaatsgevonden naar €6,59 miljoen.

### Ontwikkeling van de materialiteit



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Wet normering topinkomens
- Materialiteit
- Verhoogde risico's**
- Onze controletools
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

# Verhoogde risico's

Bij de uitvoering van de werkzaamheden ten aanzien van de verhoogde risico's hebben we geen uitzonderingen of aanwijzingen van frauduleuze activiteiten opgemerkt

In onderstaande tabel geven wij een samenvatting van de bevindingen van verrichte werkzaamheden met betrekking tot de significante en hogere-normale risico's die in ons controleplan zijn vastgesteld. Ten opzichte van ons controleplan hebben wij geen risico's geïdentificeerd.

Risico	Uitkomst controlewerkzaamheden	Risiconiveau
Managementbeïnvloeding: het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management	Het doorbreken van beheersingsmaatregelen door het management is op basis van de controlestandaarden altijd een significant risico. Interne beheersingsmaatregelen, ongeacht hoe goed in opzet en bestaan, kunnen risico's van materiële onjuistheden in de jaarrekeningen slechts beperken, en niet volledig afdekken, wegens de inherente beperkingen van interne beheersingsmaatregelen. We hebben een data-analyse uitgevoerd op (handmatige) boekingen 2022 voor de provincie Utrecht. We hebben uit hoofde van deze test geen ongebruikelijke transacties geconstateerd. Naast deze test zijn ook de significante schattingen, waarbij het college een rol heeft in het opstellen daarvan, onderdeel van onze controle.	 Normaal                      Significant
Inkomende subsidies: het risico van fraude in de opbrengstverantwoording	Het frauderisico in deze opbrengststroom is dat over het algemeen geldt dat het college uit wil komen op de begroting. Begrotingsoverschrijdingen wil het college dan zoveel mogelijk vermijden. Het toerekenen van subsidies aan een bepaald (mogelijk onjuist) jaar kan hierbij helpen. Wij hebben werkzaamheden verricht op de toerekening aan het juiste boekjaar van inkomende subsidies waarbij wij de ontvangen subsidies in het boekjaar 2023 hebben gecontroleerd om vast te stellen of deze in het juiste boekjaar zijn verwerkt. Uit onze werkzaamheden zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.	 Normaal                      Significant
Rechtmatigheid van de aanbestedingen: het risico van het niet nakomen van aanbestedingsrichtlijnen	De aanbestedingsrichtlijnen zijn complex. De toelichting van de uitkomsten is opgenomen in de <a href="#">paragraaf rechtmatigheid</a> .	 Normaal                      Significant



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Wet normering topinkomens
- Materialiteit
- Verhoogde risico's**
- Onze controletools
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

# Verhoogde risico's

Risico	Uitkomst controlewerkzaamheden	Risiconiveau
Aanbestedingen: het risico dat aanbestedingen worden gegund aan bevriende partijen	Dit risico rondom mogelijke gunning aan bevriende partijen is doorgaans bij provincies een verhoogd risico. Dit komt omdat provincies zaken doen met een veelvoud aan leveranciers met ook nog een grote diversiteit aan inkoop van goederen en diensten. Bij onze controlewerkzaamheden hebben we risicogericht gecontroleerd of voldoende functiescheiding is gehanteerd bij aanbestedingstrajecten en bij het aangaan van contracten. We hebben bij het uitvoeren van deze controlewerkzaamheden geen bevindingen.	 Normaal                      Significant
Het risico op onvolledige verwerking van de materiële vaste activa als gevolg van complexe inrichting van de activa-administratie	Wij hebben de volledigheid van de materiële vaste activa gegevensgericht gecontroleerd. De volgende elementen hebben hierbij verhoogde aandacht gekregen: <ul style="list-style-type: none"> <li>Zijn alle investeringen die aan de activeringsvereisten voldoen ook daadwerkelijk geactiveerd, dit ook in relatie tot de activering van WBS-elementen waar primair kosten voor de exploitatie in worden verwerkt.</li> <li>Sluiten de activastaten en de kredietoverzichten aan op de begroting en de financiële administratie (met name op het aspect volledigheid).</li> </ul> Wij hebben in de uitvoering geen bijzonderheden geconstateerd. Met de verrichte werkzaamheden is voldoende opvolging gegeven aan het geconstateerde risico. Opgemerkt moet worden dat de aansluitingen en het opmaken van het activaregister en de detaillijsten tijdsintensief is. Hiermee blijft dit een aandachtspunt voor de organisatie. Wel hebben we geconstateerd dat de WBS-elementen die primair als kosten in de exploitatie worden verwerkt en vervolgens worden geactiveerd van beperktere omvang zijn dan in eerdere controlejaren. Dit laat zien dat de primaire registratie van de activa beter wordt verwerkt.	 Normaal                      Significant
Het risico op een onjuiste verwerking van overlopende passiva	Wij hebben de juistheid van de overlopende passiva gegevensgericht gecontroleerd, door middel van het uitvoeren van detailwerkzaamheden op de juistheid en de achterliggende documentatie en inschatting van de opgenomen overlopende passiva. Bij de initiële werkzaamheden zijn uitzonderingen geconstateerd op de volledigheid van de overlopende passiva. Na additionele werkzaamheden is voldoende zekerheid verkregen over de juistheid en volledigheid van de overlopende passiva. Voldoende beheersingsmaatregelen en controles bij het afsluitproces blijven een aandachtspunt voor de organisatie.	 Normaal                      Significant



- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Wet normering topinkomens
- Materialiteit
- Verhoogde risico's
- Onze controletools**
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

# Onze controletools

## De uitkomsten uit onze toegepaste controletools

In onze controle maken wij gebruik van controletools. Hieronder geven wij u de uitkomsten weer van onze werkzaamheden.

### Halo for Journals

Met Halo for Journals kunnen alle boeken worden doorzocht, getest en geanalyseerd om ongebruikelijke relaties en patronen aan het licht te brengen. Hierdoor wordt de kwaliteit van de tests verbeterd, kunnen wij risico's beter beoordelen en kunnen wij ons focussen op de dingen die echt belangrijk zijn. Wij hebben Halo toegepast op onze werkzaamheden met betrekking tot het risico op het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management. Hierbij zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

### HR Insights

HR Insights richt zich op de controle van de salariskosten. Door het geautomatiseerd uitvoeren van een aantal controlestappen (zoals een integrale bruto-nettocontrole en het vaststellen van de juistheid van de sociale premies) kan snel worden geconcludeerd of de salarisadministratie op orde is. Uit de analyse komen verschillen naar voren die onder onze controletolerantie vallen. De data-analyse is niet uitgevoerd voor de Statenleden die verwerkt worden in een aparte looncode. De resultaten zijn gedeeld binnen de organisatie.

### CMP

In 2022 heeft de provincie Utrecht het gebruik van de CMP (ten behoeve van continue monitoring van transacties) operationeel werkend. We zien bijvoorbeeld dat monitoring rondom wijzigingen van crediteurenstamgegevens heeft plaatsgevonden en dat opvolging is gegeven aan uitzonderingen. Belangrijk is om opvolging van uitzonderingen gestandaardiseerd en gecentraliseerd op te slaan, ten behoeve van een effectieve controle.

Om nog meer gebruik te kunnen maken van de monitors in bijvoorbeeld de accountantscontrole is het belangrijk om een goede IT-beheersing rondom de monitors te waarborgen (waaronder authenticiteit, toegangsrechten en wachtwoordbeheer).

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Ontwikkelingen 2022
- Jaarverslag
- Jaarrekening
- Spierpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Wet normering topinkomens
- Materialiteit
- Verhoogde risico's
- Onze controletools
- Communicatie**
- Verantwoordelijkheden

# Communicatie

## Update over onze communicatie met u

Vereiste communicatie op grond van de controlestandaarden	Controleplan	Boardletter	Accountantsverslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant	●		
Bevestiging van de onafhankelijkheid van PwC	●		●
De zaken die zijn aangemerkt als kernpunten van de controle	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet naleven van wet- en regelgeving			●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het college en het management			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring			●
Standpunt van de accountant over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op het financiële verslaggevingsproces			●
Niet-gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de provincie			●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's		●	●

# Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden van het college en de Staten met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

## De verantwoordelijkheden het college

Deze bestaan uit:

- het identificeren en monitoren van de wet- en regelgeving die van toepassing is op de provincie en zorgen voor volledigheid ervan;
- het uitvoeren van een risicobeoordeling die expliciet het risico op fraude omvat, door een analyse van prikkels en druk, kansen, en gedrag en rationalisatie, en het risico van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het opstellen en uitvoeren van programma's en beheersingsmaatregelen ter preventie, ontmoediging en opsporing van fraude (fraudebestrijdingsprogramma's) en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het waarborgen dat de cultuur en de omgeving van de provincie integer zijn en ethisch gedrag bevorderen;
- ervoor zorgen dat de activiteiten van de provincie worden uitgevoerd conform de bepalingen van wet- en regelgeving, inclusief het voldoen aan de toelichtingen in de jaarrekening wordt geregeld;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van het management wordt gebracht.

## De verantwoordelijkheden van degenen die zijn belast met toezicht (de Provinciale Staten)

Deze bestaan uit:

- het versterken van een cultuur van integriteit en ethisch gedrag door middel van actief toezicht;
- het beoordelen van de vaststelling van frauderisico's door het college c.q. het management en niet-naleving van wet- en regelgeving, het nemen van passende maatregelen en het zorgen voor een juiste *tone at the top*;
- het waarborgen dat het management en het college passende maatregelen nemen om fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te ontmoedigen en te voorkomen, voor een betere bescherming van medewerkers en andere belanghebbenden;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van Provinciale Staten wordt gebracht;
- het aannemen van een kritische houding ten opzichte van het college op het gebied van niet-gebruikelijke transacties met verbonden partijen.



# Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden van ons als accountant met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

## De verantwoordelijkheid van de accountant

Deze bestaat uit:

- het plannen en uitvoeren van de controle om een redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat, hetzij door fraude of door fouten;
- het beoordelen of de programma's en de interne beheersingsmaatregelen van de provincie, waarmee geïdentificeerde risico's van materiële fouten als gevolg van fraude en van niet-naleving van wet- en regelgeving worden aangepakt, op de juiste wijze zijn opgezet en worden uitgevoerd;
- het evalueren van het proces dat het college c.q. het management hanteert voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de programma's en interne beheersingsmaatregelen in verband met fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het evalueren van iedere fraude door het college c.q. het management en het effect op de beheersingsomgeving;
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In de context van onze controle van de jaarrekening zijn onze doelstellingen met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving als volgt:

- het vaststellen en beoordelen van het risico van materiële onjuistheden in de jaarrekening als gevolg van fraude en als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de beoordeelde risico's van materiële onjuistheden als gevolg van fraude, door een gepaste controleaanpak te ontwerpen en te implementeren;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de naleving van de bepalingen van die wet- en regelgeving waarvan algemeen wordt erkend dat ze directe gevolgen hebben voor de bepaling van materiële bedragen en toelichtingen in de jaarrekening; en
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.